

formae observantia supponendus est. Creditore scilicet volente, neque bimestrali interpellatio, sub distincta vocabulo explicari solita, minusque realis fortis, & fructuum integra, liberaque oblatio, vel respective depositum requiruntur, cum per compensationem aliamve novationem, seu acceptationem, aut remissionem, alterius cujuslibet debiti ad instar, iste directus recte fiat, quoties in creditore potestatis defectus non accedat, ut infra.

63 Quamvis etenim in aliquorum sensu idem actus retrofiliis numerata pecunia desideretur; Contrarium tamen verius, magisque receptum est, ut distractus illi non subiacet forma, cui subiacet contractus.

64 Distincta certam non habet statutam formam; Cum etenim, non pro solemnitate, sed pro certo fine, vel effectu ea desideretur, idcirco cujuslibet interpellationis ad instar, sufficit ita fieri, ut certa notitia creditoris finis implatur, pro locorum moribus ac styliis, quibus deferendum est.

65 Legitimè itaque exequuta distincta, illa intra praesentium duorum mensium terminum in actis reproducenda est, istaque reproductione sequuta debitori praesentendi facultas admittitur, ideòque à creditore distractum desiderante, invitus ad illum cogitur; Eo autem dissimulante per oblationis, vel respective depositi negligentiam illa evanescit, ac propterea eidem debitori in eadem redimendi voluntate continuanti, aliam distinctam ex integro faciendi incumbat necessitas.

66 Bimestralis termini lapsu imminente, coram creditoris, vel ejusdem debitoris competenti iudice, realem fortis, & fructuum, debitor creditori, pro certa die, & hora intimandis oblationem facere debet, atque creditoris accusata contumacia, depositum penes eadem sacram, vel idoneam personam pro loci moribus, seu legibus faciendo, liberationem assequitur, juxta generales juris terminos, qui pro cujuslibet indifferentis crediti liberatione, quae ex deposito resultat, habentur.

67 Integrum fortis & fructuum usque ad obolum depositum esse debet, modicæ deficientia illud vitiat, illis etiam computaris fructibus qui in enuntiato bimestrali termino cursum habuerunt; Fructuum autem integrè deponendorum obligatio, de certis ac liquidis intelligenda est; Ubi verò probabiliter, incerti, ac illiquidi sint, tunc aliquis modica summa depositum cum judiciali cautione de promptè solvendo, cum liquidatum sit, sufficit.

68 Liberum quoque aliquam extrinsecam non habens conditionem esse debet, eas tamen adiacere licet condiciones, quae intrinsecæ sunt in contractu contentæ, vel à jure subintellectæ.

69 Super competentia iudicis, coram quo distincta ac respective oblatio, vel contumaciale depositum fieri debet, quaestiones cadunt, an creditoris competens esse debeat, vel sufficiat ut sit debitoris, adeo ut ipsorum una competentia, accedat, istaque posterior opinio probabilior, magisque recepta est; Utraque verò deficiente, actus pro infecto haberi debeat.

70 Non prohibetur item debitor praefati termini initio, sive ejus sine non expectato, praemissam oblationem ac respective depositum validè facere, dummodo integri bimestris fructus actus includat, termini etenim lapsus praesentem non dolet formam, vel solemnitatem; Sed ad hunc finem cursus fructuum, quo impleto creditor justam non habet recusandi causam.

Super monetæ qualitate, seu valore, quaestiones cadunt, ubi inter contractus, ac distractus tempora, valori, vel monetæ accedat diversitas; Nil autem desuper in hoc censuali contractu peculiare statuum, sed generalis cujuslibet crediti & debiti cadunt termini, seu distinctiones extrinsecæ, vel intrinsecæ bonitatis, ut in crediti & debiti & Ecclesiasticarum pensionum sedibus advertitur.

71 Ubi verò debitoris decoditione, vel concursu, aut in Curia Baronum bulla ita exigentibus, de iudicis mandato creditor, vinculata forte accepta, distractum, seu retrovencionem facere cogatur, sive debitoris bona in solutum accipere, questio cadit, an bonis evictis, vel avocata pecunia, census pro fructuum cursu, aliisque effectibus, reviviscantiam habeat, idque vacias habet sententias, variasque recipit distinctiones.

Debitor autem fortis restitutionem in parte cum integra fructuum rata facere volente, ut census partem redimat, questio est an invito creditore id liceat, atque à contractu lege, primam recipit decisionem, istaque lege non extante (quæ ubi adit, servanda est) iudicis arbitrio committitur, quod debitoris favore inreponendum est, ubi notabilis ea sit pars, quam debitor offerat, Ideòque cre-

ditoris juris regula astat, ut ad diminutam solutionem recipiendam cogi non debeat.

Explicitam redemptionem praemissa continent, Implicita, seu praesumpta non exclusiva, quam ex praesumptionibus, aliisque argumentis, debitor deducit; Diuturni etenim temporis lapsus in hac debiti specie, praescriptionis praesidium non inducit in forte, ut potè per creditorem irrepibilibi, ideòque non admittente praescriptionem, quæ non valenti agere non currit, in fructibus jam decursis ea intrante juxta illam tamen magis receptam opinionem, quæ unica non contentatur praescriptione, sed plures ac distinctas in singulis exigit annualitates; Adhuc tamen diuturni temporis lapsus, ob aliorum efficaciam argumentorum habeat fomentum, ad jam sequutæ extinctionis praesumptionem, seu administrativam probationem, pro facti qualitate, & circumstantiis, operativus remanet.

In explicita quoque, magis verò in hac implicita, vel praesumpta extinctione, praemissam servari formam, ex creditoris deficiente potestate liberam recipiendi fortis restitutionem, sive illam compensandi, seu novandi, vel remittendi nil refert solet, ubi lex impositionis pro recti interesse, vel indemnitate aliam debitori praescribit formam, quam ab eo acceptatam negligere nequit; Vel quia legalis administratio, vel resolutibilis dominus ille sit, cui fortis restitutio faciendâ veniat, ac propterea, non nisi veram de jure solutionem recipere valeat, non autem fictam, quæ ex sola confessione, vel novatione resultat per facti qualitatem ideòque certam id non recipit regulam.

Pluribus item ex successorio aliove jure, coequalia habentibus census dominium, vel pertinetiam, nisi facti obstat circumstantia, ob quantitati varium dividuum contractus naturam, cuiuslibet portio restituentia est, neque unus illam alterius recipit; Si verò plurium jus non coequalia ac divisum, sed insolidum pro respectu diversitate sit, unus nempe in usufructu, alterius verò in forte, cum utroque actum fieri debere una credit opinio; Altera verò solo proprietario contenta est; magis verò recepta, usufructuario hanc negat potestatem.

Partis fortis jam receptæ restitutione questio est an totius census dissolutionem importet, vel potius pro non restituta partis rata vivat, istaque posterior probabilior ac magis recepta est opinio; ex aliis insinuat contractus dividua natura, ob quam eadem utilitas est in toto respectu totius, ac partis respectu partis, nisi diversæ voluntatis contrahentium probatio, vel argumenta obstant, magnamque desuper argumentum subsequuta observantia praebet.

Actionis & passionis incomparibilis concursus census extinctionem quoque producit, quia nempe creditor servientis censiti fundi dominium nanciscatur, sive è converso debitor ipsius census dominium fiat ob incomparabilem rei propriae servitutum juxta confusionis actionum generales terminos in debiti, & crediti sede recentis, quorum ad instar perfecta, & omnimoda dominii super venientia hanc operatur mortis effectum, reviviscantia non admittit, quamvis exinde dominii cessatio ex diversa causa sequatur, secus autem ubi temporale, vel resolvable dominium sit, quod census, vel crediti suspensionem, vel obdormitionem solum causet.

Personæ autem, vel respectus identitas in idem desideranda est; Ubi etenim in eadem materiali persona pro respectu diversitate formalium personarum compatibilis pluralitas accedat, dominium ex una persona supervenit, illius census extinctionem non causet, qui ex alia diversa persona competat, cum ita non unus, sed duplex, vel multiplex consideretur homo.

Censiti fundi omnimoda peremptio, vel omnimoda infructuositas, eundem extinctionis, vel cessationis census operatur effectum, aliquorum damnorum accidentalium fertilitate non curata; Si verò plures ac diversi sint fundi, unus peremptio, vel sterilitas census peremptionem non causet, si alii unus, vel plures, qui supersint, totius census sint capaces; sin minus pro capacitate rata in eodem, vel in pluribus, sed non ultra viget.

Omnimoda verò fundi peremptio, vel diminutione sequuta, ea effectio, quæ novæ constitutionis speciem habeat; census reviviscantiam, vel constitutionem non inducit, secus verò ubi eisdem rei restitio sit, sive accidentalis impedimenti temore.

Causalis tamen, non autem culpa fundi censiti peremptio, vel sterilitas esse debet, ut hunc operetur effectum; In culpa etenim odium ac praesudicium pro extante habendum est.

p disc. 42. q disc. 26. r disc. 26. & seqq. t disc. 37. & 38. u de Doto, disc. 51. v disc. 26. & seqq. x de Cred. disc. 140. de Pen. disc. 34. & seq. & hoc tit. disc. 37. y de feud. disc. 81. & hoc tit. disc. 15. & 16. z disc. 15. & 38. a disc. 20. b disc. 23. & seqq. c disc. 22. d disc. 13. e disc. 28. f disc. 22. g disc. 19. & 43.

VII.

De censu Vitalicio.

Magis iste vitaliticus census, quam alter perpetuus habitus peractus, in iure ignotus est, non solum etenim illum civilia, & canonica iura non cognoscunt, eodem modo quo perpetuum; Verum neque illa Pontificia Martini, Calixti, Nicolai, & Pii leges, quas ut supra in altera perpetui census specie habemus, cognoscunt; Illique ex quodam usu, militarium, sive officiorum vocabulum ad instar forsitan irreperere, ut non nisi ad alicujus hominis vitam suam habeant durationem, nulla recepti pretii, vel sortis restitutione debita.

78 Quamvis autem eorum validitas plures habeat dubitantes; Eis tamen neglectis ex communi usu recepta est, dummodo in fructuum taxa justitiam admixtam habeat, Equæ cessante non usure, sed iustitia vitium cadit, quod eodem modo quod alterius census instat, actum non vitiat, sed in excessu vitium remanet, sive potius, ubi per legem certam non habeatur praesentia taxa, iudicis officium, sive arbitrium pro moderatione, vel reductione ad justitiam inttat.

79 Nimirum verò rarum, ac difficile est in huiusmodi vitalitibus conventionibus, iustitiam, lectionemque convincere ob incertam aleam, quæ in eis inest coequalis eventualis lucri & damni, cum impositor acceptum pretium ad mensis, vel dies lucri valeat, ideòque in iis, quæ lucri ac damni æqualem habent incertum eventum pro juris regula non cadit læso.

80 Adhuc tamen regula hæc, ab ea non est limitatione immunis, quam exorbitans, atque insolita alteratio inducat, quæ moderatione digna sit; Exinde resultat ut facti potius quam juris questio sit, certam proinde ac uniformem non recipiens regulam, super huiusmodi iustitia, vel injustitia

regulatione; Quamvis etenim leges civiles super vite hominis incerto eventus, vel durationem cum ætatis distributionibus certam dederint normam, seu taxam, cum qua per eos qui in simplicitate literæ procedunt, huiusmodi ac similibus vitalitatum conventionum iustitia, vel injustitia desumi solet, errorem tamen id continet, cum à singularum hominum valetudine, complexionis, vel habitus ac modo vivendi, ac ecclæ, vel æris qualitate aliisque circumstantiis verius id pendat, frequenter enim minoris existimationis est vita juvenis exilis, vel infirmæ valetudinis, quam robusti ac validi senis.

Interpretationem soluti pretii non ex Planæ legis provisione, sed ex intrinseca contractus natura ista census species habet in utroque contrahente coequallem, ut propterea fors eam totalem sentiat mortem, quæ illam non habet spem reviviscantia per redemptionem, quam in perpetuo censu habere dicitur; Sicuti etenim irrepibilibi est ex parte datoris, ita in acceptoris facultate non est eam restituere, cum revera iste contractus nullam habeat formam, vel salvam substantiam fructuum, vel accessionum in statuto tempore productivam, naturalium fructuum ad instar ut in perpetuo censu dignoscitur, sed incerta alea perfectam ac intertractabilem hinc inde emptionem continet.

Modernorum questio habetur, cum consuetæ opinionum scissura, super Planæ legis forma, pecuniæ numeratæ adhibendæ, reique stabili & capacitatis necessario subiecto; Probabilior autem ea videtur opinio à contradictoriis non immunis, ut proinde certam de presenti regulam non habeat, quæ utriusque requisiti negat necessitatem.

Super creditoris, vel emptoris potestate cadunt aliquando quaestiones, quia nempe eam forte, vel pecuniam ita omnino demortuam reddere non valeat, cum administratores potius quam veri ac pleni domini speciem habeat; Sive quod tertio fraus, vel praesudicium ita fiat, quod pariter certam non habet regulam, cum à facti qualitate, & circumstantiis id pendat.

h disc. 9. & 35. i de Testam. disc. 37.

Finis Partis Tertia Libri Quinti.

JO. BAPTISTÆ
CARD. DE LUCA
Libri Quinti Pars Quarta,
DE SOCIETATIBUS OFFICIORUM.

PERUSINA SOCIETATIS OFFICII
PRO JACOBO ARGENTEO,
CUM ALMERTIGIS.

Responsum pro veritate.

An societatis officii lucro sit locus per mortem ejus, sub cuius vitæ periculo posita est, si in tempore, quo inita fuit, ignaris contrahentibus, talis persona erat graviter infirma, & in subsequuta mortis periculo constituta.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversæ.
- 2 Actus gestus cum falso præsupposito currit.
- 3 De casibus exceptis, in quibus cessat lucrum sortis.
- 4 De ratione, ob quam mors violenta excipitur.
- 5 Habens facultatem eligendi, seu nominandi, si nominat mortuum, vel moribundum, eam non consumit.
- 6 Solvens adjecto, quem scit interisse statum, male solvit.
- 7 Acceptans literas cambii an teneatur si scribens decessit.
- 8 Venditor mercium quando etiam sine reservatione domini præferatur creditoribus anterioribus.
- 9 De aliis similibus, in quibus actus habetur pro infecto ob deficientem consensum.
- 10 Quod creditori adversus lucrum pecunia data ad societatem succurratur beneficio restitutionis in integrum, vel lationis.
- 11 In dubio pro exclusione lucri.

D I S C. I.

Sub die 2. Septembris Argentens in Urbe inii societatem officii sub periculo vitæ Caroli filii in Civitate Perusii existentis, qui tunc graviter infirmus post quatuor dies obiit, quare interrogatus per quemdam insignem Cardinalem, quid in isto casu sentiret, an scilicet per talem mortem factus esset locus lucro dictæ societatis, Respondi ut sequitur.

Individuorum notitiam magnæ eruditionis & laboris effectum, sæpe quotidiana experientia docet, partum esse casus & fortunæ; Quantum ergo videre licuit, casum controversum in individuo factum non inveni. Quare procedendo cum regulis & principiis generalibus cum quibus deficiente particulari decisione majorum nostrorum exemplo procedere docemur, pro certo respondendum censo pro lucri exclusione, vel ratione consensu deficientis, vel ratione casus ex partium verisimili intentione exceptuati; Certo enim certius est Jo. Jacobum contraxisse societatem sub periculo vitæ Caroli ejus filii verisimiliter, at tunc ordine naturæ, plus victari, cum præsupposito, quod esset sanus, Si enim cogitasset illum tunc in periculosa infirmitate, ac morti proximum reperiri, utique eum non nominasset. Ideoque dicendum est contractus, vel actus gestus cum falso præsupposito, cuius ratione ex deficiente consensu corrumpitur, ac habetur pro infecto, cum nunquam animus, seu voluntas trahatur ad ea ignorata, que cognita verisimiliter gesta non essent. *l. cum putarem, ff. fami. l. c. cum concord. per Duran. dec. 373. n. 4. & 11. Rota in Bonon. nullitatis concordæ 12. Junii 1645. coram Cerro & Inaliti.*

Quod autem hoc fuerit præsuppositum Jo: Jacobi, quodque sic casum sciverit, veteram cogitasset, id non egisset, probat nedum ipse sentens naturalis, sed etiam contextus contractus, in quo exceptum non solum casus mortis violentæ in communium formula apponi solent, sed etiam alter febris, quæ nuncupatur petichialis; Si enim sibi voluit præca-

vere nedum de casu mortis violentæ, sed etiam naturalis ex causa dictæ febris, multo fortius dicendum est ejus animum nullo modo dirigi potuisse ad nominationem constituti in articulo, vel in proximo periculo mortis; Taleque animum aperte comprobatur subita mutatio personæ post habitam notitiam infirmitatis. Animus enim & voluntas non magis verbis, quam factis probatur, ex deductis per Gregor. dec. 163. 239. & 247. ubi Adde. atque ex præcedentibus ac subsequentibus optimè concludit Gregor. dicta dec. 239. num. 5.

Et quemadmodum in casu mortis violentæ cessat lucrum, non ratione tollendi occasione infirmidum, ut malè censuit Boccacc. sed ratione deficientis consensus, ut in voto Seraph. impress. apud Zacch. de societ. dec. 46. num. 8. & est aliàs certum, ita & fortius cessare debet in presenti, in quo clarius ac verisimiliter absent consensus contrahendi; Atque sicut creditor nominatè mortuum, nulli dubium est quod contractus esset imperfectus & invalidus, ita dicendum est, dum nominavit constitutum in mortis articulo, qui mortuo assimilatur ad text. in *l. questum, ff. de jud. ubi communiter DD. & in l. cum in statu, ff. si ambo, ff. de donat. inter vir. & uxor. cum concord. de quibus Ranucius in tract. de momento temporis. c. 6. Rip. de actibus in art. mort. c. 1. num. 2. & 3. cum seqq. cum aliis, quæ in proposito moribundi, seu constituti in mortis articulo habentur in Romana augmenti de Bolognetis sub tit. de dote, disc. 27.*

Hinc propterea habemus, quod habens facultatem eligendi & nominandi, vel similem, expirantem in primo actu si eligit, vel nominat mortuum, vel moribundum, aut, alias ex errore gerit actum, qui inutilis est, ac effectum non sortitur, non privatur tali facultate, sed actus præcedens habetur pro non facto, quoties abest dolus, vel culpa facientis, ut ad limitationem text. in *l. boves, ff. hoc sermo, ff. de verb. signific. plura colligit ibidem Titiaquell. limit. 1. & limit. 21. per totum.*

Et magis proximè, si quis mandet suo debitori, ut pecunias solvat Caio absenti, qui repositus ab adjecte integræ fidei detegatur decoctus, utique debitor tali adjecto solvens malè solvit, si sciat mutationem status, quam tamen inquirere non tenetur, non alia genuina ratione, nisi quia voluntas adjecticis trahi non potuit ad hujusmodi casum, quem si cogitasset, utique ita non mandasset, Stracc. de adject. par. 3. n. 59. & 110. Capyc. Lat. dec. 8. n. 3.

Item mercator, cui dirigitur literæ cambii alicui solvenda, illas acceptans cum præsupposito, quod scribens esset in valido statu, non tenetur ad solutionem, atque acceptatio illum non obligat, si de tempore acceptationis ille mutaverat statum, dictaque mutatio verisimiliter erat acceptanti ignota ex amplè deductis dec. 345. par. 5. nec in Romana literarum Cambii 16. Martii 1640. coram Cocchino, in Romana, seu Neapolitana literarum cambii 9. Junii 1653. Duenozzo inter suas dec. 940. Merlin. contro. v. 1. centur. 2. Rot. in Romana, seu Neapolitana literarum cambii 13. Aprilis 1668. coram Albergato, in quibus habentur concordantes, quod latius agitur sub tit. de Cambiis, in Rom. literarum cambii, seu Bonon. disc. 20. & in dicta Romana, seu Neapolitana pro Saluto, disc. 25. & in aliis, idque non alia ratione nisi consensus deficientis in acceptatione.

Insuper certa juris conclusio est, quod venditis mercibus habita fide de prelio, illarum dominium transferuntur in emptoribus, adeo ut si postea ille deficiat, ejus creditores anteriores super illis præferantur eidem priori domino & venditori, sed si emptor de tempore emptiois erat decoctus, vel decoctiois proximus, infcio venditoris, qui bona fide illum putabat idoneum ac fidelem, tunc propter deficientem consensus vendendi, fideique habendi, non transferuntur dominium, atque venditor est aliis potior in suis mercibus, ut plene discussio articulo, & omnibus opinionibus recent-

recentis probat Gizzarell. dec. 62. & habetur sub tit. de credito.

Et conferunt ad probandam verisimilem deficientiam consensus, quæ notatur per Franch. dec. 113. de sponsione super casu, qui tunc jam venerat, Atque bene congruit simile de assecuratione navis jam naufragæ ob eandem rationem deficientis consensus ex deductis per Gregor. dec. 126. nu. 5. & per tot. Ac sequunt etiam quæ in iure notantur de actione redhibitoria circa emptionem rei, quæ reputata valida de regitur infecta & defectiva, pluraque similia dari possunt, in quibus de iure statutum est, ætiam gestum præter intentionem haberi pro infecto, quoniam actus voluntarii non plus obligant, vel operantur, quam voluntas est, atque actus ægentium ultra intentionem non operantur; Unde propterea firmiter dicendum videtur, contractum societatis ex defectu consensus circa nominationem periculi esse imperfectum & invalidum, proindeque cessare lucrum.

Et quatenus etiam contractus perfectio præteriri possit, adhuc tamen succurrendum omnino videtur creditoribus, vel beneficio restitutionis in integrum competentem etiam majoribus ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, propter ignorantiam dictæ periculose infirmitatis, cum de iure non dubitetur probabilem & iustum ignorantiam mereri restitutionem ex deductis per Odd. de restit. in integr. q. 8. Vel ex capite l. sonis enormissimi, quæ restituit creditoribus ementum sua pecunia periculum vitæ nominati, maxime enim læsum, atque ab omni æquitate alienum est, ut sub periculo vitæ moribundi, ac in lethali infirmitate constituti, creditor totius sortis partem, debitor autem adeo ingens lucrum sine probabili periculo facere debeat, cum ab solutum sit apud legistas, canonistas & morales in hujusmodi contractibus sola periculosa licitis, lucrum esse debere proportionatum periculo, atque periculum lucri, ut in materia sponsionum communiter tractant.

Et tandem sufficere videtur per hæc animum iudicis reddi dubium, ut in dubio pro exclusione lucri veniat iudicandum favore creditoris tractantis de damno vitando, non autem debitoris contententis de lucri captando, Zacch. de Societat. num. 429. Caval. dec. 220. & 239. utrobique sine.

S U M M A R I U M.

- 1 De ratione ob quam de ista materia rari hodie negatur.
- 2 Damnarur continuatio antiquæ taxæ fructuum.
- 3 Improbantur etiam cautela cum quibus impediatur debitori lucrum sortis.
- 4 Quod fors ex parte creditoris debet esse irrepetibilis.
- 5 De ratione ob quam excessiva taxa fructuum videtur tolerabilis.

ANNOT. AD DISC. I.

Cum seqq. ad fin.

In ista materia hodie in Advocatis classis nimium rare videntur occasiones disputandi ex pluries infirmata ratione, quod ob adeo nonabiliter inmutatum rerum statum circa fructus bonorum stabulium, & consensum ac locorum montium, & cambiorem, quinimo ipsorum officiorum vocabulium, super quibus hujusmodi contractus sunt, non nisi perditæ, ac imprudentissimi homines illos faciunt se supponendo gravissimis usuris temporum conditioni profum incongruis absque probabili spe lucrandi sortem ob illas legales irrationabiles superstitutiones, de quibus habetur supra, disc. 2. & 3. & in aliis, ideoque in populo nobili, vel medio non solum rari sunt illi, qui pecunias ad hanc societatem accipiant, sed etiam rari sunt illi qui credant, ex eadem ratione, quod ob malam conditionem debitorum non contingit periculum amissionis sortis de iure, contingit tamen de facto, ut ponderatur præsertim supra, disc. 11. n. 6.

Tria itaque generaliter in materia adnotatione digna videntur, Primo nempe, ut scandalosum videatur non advertere ad moderationem taxæ fructuum ex eisdem considerationibus, de quibus disc. 6. de usur. & in eius adnotationibus, & disc. 196. de dote, ac etiam disc. 32. de cens. ob adeo immutatum rerum statum, quoniam de tempore quo hæc taxa facta est, duodecim pro centenario ad eam summam fructus ascendeant, nunc vero vix important sex & minus.

Secundò circa illas legales formalitates, & superstitutiones, ob quas impeditur lucrum superius innuatum, de quibus supra, disc. 2. & 3. cum sint fomentum usurarum, & fraudis, ideoque penitus, & omnino hæc creditorum ca-

Card. de Luca, Lib. V.

pricio, & fraudolenta cautela contra suffocatos, & imprudentes debitores delenda esset.

Et tertio ut adinstar contractus censuales præsertim vitalitii facultas didicendi societatem, ac repetendi sortem, vel mutandi periculum vitæ creditoribus omnino adimeretur, illum solum dando debitori, cum ita cessarent omnes questiones, quæ in his discursibus leguntur, ac etiam in Rote decisionibus, & apud alios Scripsores, quæ revera omnes sunt capciosæ, & fraudolentæ cautela feneratorum contra imprudentes, nimiumque suffocatos debitores, dum ut præmissum est, non nisi imprudentes dissipatores, vel nimium suffocati, & oborati pecunias sub isto contractu accipiunt. In reliquis autem aliis se non obtulit occasio, nisi in casibus, de quibus infra, hoc suppl. disc. 13. & 14.

Est bene verum quod circa taxam hodie verè excessivam, & omnino improbabilem fructuum, ac etiam circa alias cautelas creditoribus proficuas cadere posse videntur considerationes, quæ habentur in nautico fœnore, disc. 1. cum duob. seqq. super compensatione periculi prædicti de facto, quod supra insinuat ob malum statum debitorum, sed non est motum iudicatum, quod reputari debeat aptum pro hac supina tolerantia.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII
PRO SEORTIA CÆSARII
CUM GASPARE CHRYSOSTOMO.

Casus decisis per Rexam pro Chrysolomo.

De lucro societatis officii per mortem ejus, sub cuius vitæ periculo contracta est, An & quando impediatur ob non præstitum fideiussorem, vel aliud non implementum; Et quando istud remissum censetur.

Tempus initæ societatis quomodo sit computandum, & quando incipiat. Et an per diversam observantiam solvendi fructus censetur novata prima conventio.

S U M M A R I U M.

- 1 Falli series.
- 2 Lucrum impeditur per non implementum, quia debitor ex contractu non adimpleto non debet facere lucrum.
- 3 Declaratur ista conclusio, & quando ob receptionem fructuum censetur remissum implementum.
- 4 Proestatio, seu clausula sine præiudicio, an suffragetur, ut receptio fructuum non causet remissionem implementi.
- 5 Observantia partium circa solutiones fructuum, an & quando innovet conventionem, vel potius sit declarativa eo magis attendenda.
- 6 Dies termini an computetur in termino, & de modo computandi semestriales, vel alios terminos.
- 7 Quando dicatur contrahi mora super non implemento.
- 8 An tempus curra: statim inito contractu de momento ad momentum, vel à media nocte sequenti.
- 9 De ratione, ob quam in societate officii tempus est computandum de momento ad momentum.
- 10 Ubi non constabat de hora contractus sit computatio in merita.

D I S C. II.

Accepti Chrysolomus sub die 8. Februarii 1647. à Cæsario scuta 5500. ad Societatem officii super ejus notariatu A. C. sub conventionem solvendi fructus de mense in mensem, sub die vero quinta ejusdem mensis idem acceptat ad similem Societatem super eodem officio scuta 500. à Paulo Saffio, sub consueta formula, per sex menses scilicet, pro quibus anticipatè fructus soluti fuerunt, & deinde ad beneplacitum; Cumque per obitum dicti Pauli dissoluta fuisset dicta Societas, illa renovata fuit sub die 18. Maji 1648. cum Joanne Antonio ejus herede, super istius vitæ periculo, & cum promissione faciendi accedere infra quindecim dies proximos Franciscum Cæsarium, tam pro sortis, quam pro fructuum cautela, atque post quatuor menses dictus Joannes Antonius præfate societatis commodum cessit dicto Cæsario, dictam aliam majorem societatem habenti, remanente periculo super ejus vitæ; Cum autem sub die 19. Novembris 1650. ipsa die habente dictus Joannes Antonius obiisset, Hinc orta est controversia super dictorum scutorum 500. lucro, quod regulariter sit per-

debitorem per mortem eius, sub cuius vitæ periculo societas contracta est.

Negabat Cescarinus lucrum prædictum ex capite non implementi, stante quod statuta die, nec postea debitor fecerat accedere dictum alium Cescarinum creditoris germanum fratrem, ex punctualiter firmatis in Pifauren. Societatis officii cor. Rojas inter suas dec. 64. quæ circumferuntur in materia magistrali, sæpius canonizata, præsertim in Romana societatis officii cor. Orthobono inter suas dec. 121. quod scilicet ex regula, ut nemo reportare possit commodum ex contractu, quem non adimplevit, debitor ita deficiens non debeat tale lucrum facere.

E converso Chrysothomus debitor non impugnabat regulam prædictam, sed fundabat eius intentionem in limitatione pariter recepta, ut idem non procederet, quando mors contingeret in eo semestri, seu alio statuto tempore societatis, pro quo creditor fructus recepisset in toto, vel in parte, ex exactione, quod dictum implementum censetur remissum, atque implicitè declarata voluntas creditoris continuandi pro eo tempore, ac non habendi contractum pro resolutio, ut alias dicitur postea ex non implemento habuisse, præterquam in ea anticipata solutione fructuum primi semestris, quia cum implementum promittatur à parte postea, non intrat dictæ rationes remissionis mortis, vel declarationis contrarii animi, ut ceteris allegatis bene firmatur in Romana societatis officii 13. Martii 1648. cor. Bichio, quæ patet circa istam limitationem circumferuntur in materia magistrali, passim recepta, & in aliis canonizata.

In qua decisione firmatur, creditor recipienti fructus in toto, vel in parte illius semestris, seu alius termini, non suffragari cautelam protestationis solite fieri cum clausula sine præiudicio, nisi ad effectum, ut salvum remaneat eius ius in illa semestri, vel alio termino durante cogendi debitorem ad implementum, non autem ad effectum lucri, quoniam alius esset capto & fraudolenta cautela percipiendi exorbitantes fructus duodecim, vel decem pro centenario sine periculo, quod omnino damnatum est in isto contractu, quem periculum amissionis fortis unice salvat ab usura, unde præterea etiam ipsa regula, de qua in dicta Pifauren. coram Rojas non est à fraude & captione immunis, quoniam callidi creditores ita curant negligere, exactionem fructuum semestris, vel termini currentis, in quo mortis periculum contingere possit, atque ad id ut plurimum non advertunt debitores, qui frequentius, vel sunt suffocati & indignerè, vel rerum suarum mali administratores huiusmodi contractus speciem facientes, unde est percipere talem fructum sine periculo, atque sanctus esset huiusmodi cautelæ per legem generalem indefinitè damnata, ut infra, disc. final.

Stante ista theoria generalitate ac in abstracto vera & recepta, tota quæstio restringebatur ad factum, An scilicet aliquid solutum esset in causam novi semestris, quod per diem ante mortem inciperet, dum societas contracta fuerat sub die 18. Maii, mors autem sequuta erat sub die 19. Novembris; Sive an potius dici posset mortem prædictam evenisse in ipso præterito labenti semestri, in quo non dubitabatur fructus esse solutos.

Ad evitandas igitur istas difficultates, scribentes pro Cescarino creditore, qui erant ex primariis ac senioribus Advocatis, in disputationibus habitis cor. A. C. probare curant, calculandum non esse ad rationem semestris, sed ad rationem singulorum mensium juxta formam alterius societatis magnæ juxta quam creditor, istam parvam postmodum quæsitam annectendo, solutiones fructuum regulaverat, allegando super huiusmodi novationem eandem auctoritates & rationes canonizatas in infra scriptis huius causæ decisionibus, ita inferendo, quod cum termini societatis consistere in singulis mensibus discretive, consequenter mensis Novembris remaneret absque solutione fructuum, atque cum ista lectura à iudice primæ instantiæ victoria reportata fuit cum relaxatione mandati, canonizati etiam per Signaturam Iustitiæ bis rescribentem de appellatione in Rota cum clausula, sine præiudicio; Verum recurrente debitore ad Sanctissimum, atque ex istius specialia rescripto in camera, demandata clausula quis exequendum, datoque dubio in Rota coram Celso, qui commiserat, An mandatum prædictum exequendum esset, me tunc ex junioribus per creditorem ad causæ defensionem senioribus ad iuncto; In congressu juxta laudabilem styllum habito pro causæ directione, bene consideratis calculi solutionum, quæ in causam fructuum minutatim ac diversis vicibus factæ fuerant, cum ea modestia, & reverentia, quam servare debere decebat juniori-

te in damnate volentem modum defensionis à senioribus ac primariis tentum, insinuavi pro meo iudicio malè actum esse deducere ad campum dictam novationem, calculando terminos mensuales potius quam semestrales, quoniam ita calculando ad rationem singulorum mensium, clarè constabat in cautam fructuum illius mensis Novembris aliquas partitas remanere solutas; E converso autem calculando de semestri in semestri, absolutum remanebat nihil in causam novi semestris huius parvæ societatis esse solutum, cum pariter solutionum absorberentur à mensuralibus fructibus alterius societatis magnæ. Atque cognita ista veritate per omnes devenit in meam sententiam, ut in disputatione Rotali causa defendenda esset per viam oppositam, negando scilicet dictam mensuralem novationem, ac substituendo calculari debere de semestri in semestri ad formam instrumenti, cum aliis prosequendo primam viam, succumbentia esset certa.

Verum consilium parum profuit, dum iacta erat alea, si quidem videntes debitores defensores, ex informationum consueta communicatione, mutatum esse modum defendendi, deveniunt quoque ipsi ad notitiam illius erroris, quem totis viribus cor. iudice primæ instantiæ, & in Signatura nostri Advocati rueri conati fuerant, unde curant in disputatione differri resolutionem, atque in secunda disputatione habita sub die 26. Junii 1652. exhibuerunt eandem informationem Advocatorum creditoris datas in precedenti instantia ad probandam dictam novationem deducam ex observantia solutionis fructuum de mense in mensem, reassumendo eandem auctoritates ac rationes, ex quibus prodiit resolutio ipsi debitori favorabilis, ut liquet ex decisione desuper edita, quæ habetur impressa post controversias Contriv. dec. 160. & inter illas eiusdem Celso, dec. 156. confirmata 22. Junii 1654. cor. eod. inter suas dec. 190.

Et quamvis Ego & ceteri scribentes insisteremus, quod cum conventio instrumenti esset clara super semestri, idcirco ad illam destruendam, requirebatur observantia omnino ad invoca & incompatibilis, prout de jure requiritur ad inducendum statum omnino novum ac prioris destructivum, ex regula rextus in l. finali, C. de novat. prohibente novationes, nisi ubi expresse dicitur, vel ubi ita exigatur incompatibilitatis, ut sæpius in sua materia sub iii. de credito, Attamen hæc non valuerunt, Tum quia satis est difficile, Advocatos posse perfrudere iudices, in iis quorum contrarium ipsimet in alia instantia subintraneæ; Tum etiam (& bene) quia non agebatur de observantia omnino novativa, & destructiva prioris conventionis; Siquidem in ea non dicebatur societas terminos pro tempore futuro esse debere de semestri in semestri, sed solum juxta consuetam formulam, conventio erat super societatis duratione pro primo semestri, pro quo receptis anticipatè fructibus erat indissolubilis, deinde vero dicitur ad beneplacitum, quod ita remanet æquivoquum; Et licet ex communi usu continuata legere soleat eandem regulam de semestri in semestri, nihilominus id non concludit per se necesse, atque non impedit, quin partes dictum arbitrium diversimodè declarare poterint cum observantia, quæ proinde non remanet destructiva, seu innovativa prioris conventionis, sed potius declarativa, seu interpretativa, atque stante secunda resolutione prioris confirmativa sub dicta die 22. Junii 1654. creditor acquievit.

Resolutiones mihi quamvis scribenti in contrarium vise fuerunt probabiles, Tum ex præmissis, Tum etiam ex alia duplici circumstantia per Rotam quoque ponderata, Una scilicet verisimilitudinis, quod cum altera major societas esset mensuralis, ad illius normam, ista minor tanquam illi adjuncta redacta fuerit, Et altera, quod fideiussor præstantis quoad cedentem extraneus, quoad ipsum tamen creditorem cessationarium erat germanus frater, unde verisimile est ipsum tale implementum negligente ac remissive, stante præsertim longævâ acquiescentia annorum quatuor, itaut implementum prædictum potius ita solum serviret pro capto, & fraudulenta cautela exigendi fructus ad rationem 12. pro centenatio sine periculo.

Et licet dicta prima decisio ex abundantia subjungeret, quod calculando etiam terminos huius societatis de semestri in semestri, ad effectum solutio alicujus partis fructuum deducta ex partitis solutis post jam sequutam mortem prædictam, hoc tamen fundamentum melius fuisset omitti utpotè periculosum, cum non possit exinde desumi voluntas continuandi in ea societate, quæ jam dissoluta erat, ac etiam quia factum non assidebat.

In prima verò huius causæ disputatione Rotali, quæ fuit super

S O M M A R I U M.

- 1 Falli feriet.
- 2 De conclusione ut debitor non lucratur societatem ob non implementum.
- 3 Quando istud non implementum sit in proposito executabile.
- 4 An scientia presumpta mortis fideiussoris, in cuius locum alter est subrogandus, sufficiat.
- 5 Quando dicatur remissum implementum, & quæ species probationis sufficiat ad hanc voluntatem probandam.
- 6 De pluribus administrulis ad dictam voluntatem probandam.
- 7 Ubi debitor est notorie idoneus, tunc non videtur attendenda cautela præstanti fideiussore.
- 8 De promissione usque renovandi fideiussorem in omnem casum quomodo intelligenda sit.
- 9 De aliis casibus, in quibus non implementum non obstat, præsertim ubi præstatio fideiussoris non est promissa ab ipso officiali, sed à fideiussore.

D I S C. III.

Ulcipit Zeccadorus quamdam pecuniarum summam ad societatem officii cum accessione ejus patris, sub consueto pacto, ut in casu mortis naturalis, vel civilis fideiussoris, reneteretur alterum subrogare; Sequuta vero patris morte creditor bene cognita, hic pro dictæ subrogationis implemento nunquam inestit, sed in exactione fructuum continuavit usque ad obitum ipsius, vel ejus, super cuius vitæ periculo societas contracta erat. Atque præterdente debitore per huiusmodi obitum factum esse locum lucro juxta naturam huiusmodi contractus, qui ex ista ratione perniciè unice subsistitur, Replebat creditor, vel ejus defuncti heres de consueto refugio creditorum volentium absque periculo obtinere fructus ad rationem 12. pro centenatio, quod scilicet reportari non possit lucrum ex contractu non impleto ex deductis per Merlin. decis. 290. in Pifauren. Societatis coram Rojas inter suas dec. 64. ubi in terminis individualibus non præstiti fideiussoris loco mortui, vel absentis, & sæpius in aliis, potissimè quia per debitorem allegati non poterat ignorantia mortis proprii patris, ut ponderatur in A. decis. coram Rojas in terminis fortioribus fratris, vel alterius conjuncti.

Scribens pro debitore coram A. C. non negabam regulam in Curia incontrovertibilem; Dicebam tamen iuxta faris rationabilem sensum, quem habuit Rota in Romana Societatis offic. 13. Martii 1649. coram Bichio tunc edita, omnem possibilem intellectum esse capiendum cum ejus limitatione, cum in effectu videatur propositio perniciosa, latum aperiens aditum fraudibus, atque ut sub ista captiosa cautela creditores reddantur immunes ac tuti à periculo, cuius ratione, & non alias fructus adeo excessivus ex pecunia exigitur, ideoque regulæ prædictæ applicatio cessabat in hac facti specie, quia non agebatur de obligatione pura ab initio contractus intra certam diem adimplendam, sed de obligatione conditionali, de præstanto scilicet novum fideiussorem in casu mortis alterius, quo casu ut promittens dicitur fidem violasse, atque à promissorem implemento defecisse, probanda est scientia mortis, per quem conditio purificata dicitur, ut ita distinguendo unum casum ab altero habetur apud Gratian. disp. 944. num. 36. & seq. R. dec. 92. num. 17. & seq. part. 5. recen. Adden. ad Burat. decis. 674. num. 15.

Istud fundamentum videbatur parum tutum, quoniam agebatur de morte proprii patris, quæ in filio est presumenda; ut in terminis huiusmodi scientiæ presumptæ ad propositum sufficientis habetur in allegata Pifauren. coram Rojas; Et licet ista decisio super ista propositione ita simpliciter sumpta non placuerit Signaturæ & Curie, & merito, quoniam agit de gravi præiudicio debitoris, ad cuius effectum requiritur scientia certa, dum regulariter non admittitur presumpta, quoties alia extrinseca adminicula non concurrunt, ex plene collectis per Adden. ad dec. 542. part. 4. rec. tom. 3. num. 98. nihilominus in hac facti specie de illa non videbatur dubitandum, dum idem debitor quamvis absens à patria, paternam hereditatem agnoverat, alioque actus hereditarios gesserat, quod per se sufficit supponit scientiam certam mortis.

Solidius fundamentum videbatur alterum præsumptæ remissionis dicti implementi, & contrariæ voluntatis continuandi

super puncto, An mors prædicta contigisset intra primum semestri expiratum, vel in novo tunc incepto, præterdente scribentes pro debitore casum evenisse juxta primam partem, ex regula quod dies terminum non computatur in termino, ideoque dicebant, quod cum societas contracta esset sub die 18. Maii, detracta ista de non computanda, contractus incipere sub die 19. in qua mors sequuta erat, unde præterea ea durante debitor dici non poterat in mora ad text. in §. omnis in §. de verb. obligat. Verum hoc fundamentum verè nullam substantiam habebat ex triplici responsione; Primo quia, ut non adimplens excludatur à lucro, non requiritur mora, itaut iste sit effectus ex illa resultans tanquam poena delicti, sed sufficit debitorum ex parte sua non adimplevisse, dum conclusio fundata non est in mora, sed in regula, ut volens reportare lucrum ex contractu, docere debeat de illius implemento tanquam suæ intentionis fundamentum, ut in allegatis decisionibus coram Rojas & Orthobono.

Secundo quia statim elapsis quindecim diebus ab initio præfixi ad præstantum fideiussorem, illic fuit contracta mora juxta regulam text. in l. magnam, C. de contrahenda, & committenda stipulatione, ideoque ad eisdem mortem incursum non requirebatur lapsus integri semestris, & consequenter omnino extranea erat dispositio text. in d. §. omnis, cum illa procedat, quoties agit de implemento ipsi statuta die præstanto; Superveniens autem receptio fructuum pro semestri, vel alio termino non impedit moræ incursum jam consumatam, sed solum operatur quamdam ejusdem moræ suspensionem, seu verius probat voluntatem creditoris continuandi in societate ad tempus, quo cessante, tanquam per remotionem obstaculi, ac cessationem suspensionis, remanet contractus in suo primo vel statuto solubilitatis, & non implementi, eo modo quod bellum suspensam per regem ad tempus, dicitur continuare per expirationem tregue, unde statim elapsi ultimo momento illius semestris, vel termini in quo fructus recepti fuerunt, debitor dicitur esse in primo vero statu moræ jam contractæ, ut in dicta decis. coram Rojas, & explicat Adden. ad dec. 542. part. 4. rec. tom. 3. n. 39. & 40.

Tertio demum, quoniam quidquid sit in aliis contractibus, an scilicet tempus currat de momento ad momentum, ut tenet §. in l. galus, verbo proximus, ff. de liber. & posthum. quam plures sequuntur relati per Tentaçent, qui dicit communem, lib. 2. var. iii. de delat. velotat. 1. num. 3. vel potius incipiat à media nocte sequenti, à qua nova dies incipere dicitur, in quibus etiam una, vel altera opinione retenta adhuc mors sequuta erat exiprata primo semestri, & novo jam incepto; nam etiam si iuxta secundam opinionem deductam ex parte debitosis, tempus computandum esset, adhuc sex menses minuerantur in media nocte diei 18. Novembris, unde semper dies decima nona cadebat in novo semestri.

In hac verò specie contractus, cum sensu etiam veritatis, dicebam omnino tenendam esse primam opinionem, quia cum societas officii habeat annexum periculum vitæ creditoris, vel illius, sub cuius vitæ societas inita est, itaut si eadem die iniri contractus casus mortis sequatur, quoties non est exceptuatis, vel non intrat ratio deficientis voluntatis, prout in Perusina disc. præcedenti, fiat locus lucro; Consequenter de necessitate oportet computare tempus de momento ad momentum, quoniam in illa parte diei, in qua initus est contractus usque ad medium noctem, quæ est initium diei sequentis, contractus se haberet ad esse & non esse, quod implicat; Atque ubi in contractu non exprimitur hora, quæ in casu expressionis attendenda est tunc computatio facienda est à meridie, Magon. dec. Floren. 8. n. 32. Verum hæc ulteriorem disputationem non habuerunt, cum ex præmissis causæ mutaverit faciem, seu modum defensionis.

ROMANA LUCRI SOCIETATIS OFFICII

PRO N. ZECCADORO.

CUM N. &c. Et de aliis consimilibus causis.

Causa disputati coram A. C. cum incerto exitu.

De eadem materia luci fortis per mortem, quando illi obstat necesse defectus implementi.

Card. de Luca, Lib. V.

nandi in contractu, non obstante dicta renovatione fidejussoris non facta, stante continuatione per tempus notabile in exigendo fructus singulis semestribus; Licet enim hoc solum non sufficit, quoniam fructuum receptio est solum operativa, durante illo termino, pro quo in toto, vel in parte recepti sunt, non autem inquit in tempus sequens, ut in allegata Pisaurien. coram Royas, & in Romana Societat. officii coram Orthob. inter suas decif. 131. & admittitur in eadem altera Romana Societatis coram Bubbio, de qua supra;

Etiam in casibus, ac in aliis de materia agentibus, admittitur sufficere huiusmodi voluntatis probationem presumptivam & adminiculatam, ut praesertim, decif. 192. p. 5. rec. Adden. ad Baraz. decif. 674. num. 13. & 14. in Romana Societatis officii 15. Maii 1645. coram Dunozeo inter suas dec. 742. num. 9.

Exactio autem fructuum est adminiculum, quod solum & de per se non sufficit nisi pro termino, in quo illa facta non fit, sed iunctum cum aliis ex regula, ut singula quae non profunt, &c. est satis operativum, atque in praesenti plura in factis ponderabatur adminicula demerantur creditorum mortis fidejussoris recte consensum, sola fidei debitoris fuisse contentum; Quod habebat verisimilitudinem, quoniam de tempore initae societatis, debitor quavis esset emancipatus, nihilominus patre vivente parum idoneus absque fidejussore erat, sequuta vero morte patris, statum notabiliter immutaverat in melius, atque ex paterna successione idoneus effectus alio fidejussore non indigebat, dum idoneitas patris in ipso consolidata erat.

Et quidem de facili huiusmodi tacita, seu praesumpta remissio admittenda est; Tum quia spectanda potius videtur verisimilis voluntas creditoris quam formula verborum instrumenti, quod huiusmodi obligationes saepius ex formulariis notariarum praeter intentionem contrahentium continere solent; Tum etiam ex dicta ratione fraudis, quae sub huiusmodi captiosis cautelis continetur.

Idem disputavi in eodem Tribunali A. C. pro Barbatiis Bononien. adversus quos eodem obiciebat de non lucro societatis per mortem, ob eundem defectum non subrogati novi fidejussoris in locum Calderini defuncti; ponderabatur enim plura adminicula. Primo nempe illud refutans ex continuata exactione fructuum per tempus considerabile. Secundo notoria idoneitas principalium debitorum aliquo fidejussore non indigentium, quod reflectendo ad veritatem, dicebam satis a iudice spectandum esse, vel ad credendum dictam obligationem praeter intentionem partium adjectam esse ob Notariorum formulariis; Vel, & probabilius, esse cautela captiosam, & fraudulentam nullatenus attendendam, sed habendam pro non scripta, quoties debitoris qualitas est talis, quod verisimiliter etiam sine fidejussore ei creditum fuisset, ita ut illius conventio vere referri non possit ad cautela securitatis, quae aliis de debitorum non haberetur. Et tertio quia exhibebantur plures litterae missivae creditoris, ex quibus iste ostendens se consensum mortis fidejussoris agebat de rebus concernentibus continuationem contractus, nullo insinuativo motivo renovationis fidejussoris; Ideo enim in casu talis non implementi non est locus lucro, quia sic potest creditor, cui non impletum est habere societatem pro dissoluta, quae possibilis, seu praesumpta voluntas cessat ex contraria voluntate a fortioribus etiam praesumptionibus elicitis.

Et in alia consimili controversia habita in eodem Tribunali pro Quadrariis, cum quaestio esset super intellectu quorundam verborum, quod scilicet promissum erat praestari novum fidejussorem, non solum in casu mortis illius, qui praestitus erat, sed etiam in omnibus aliis casibus, &c. unde propterea creditor praetendebat impedire lucrum ob casum cuiusdam inquisitionis & saepe dicti fidejussoris comprehensum sub dicta generalitate. Dicebam etiam cum sensu veritatis, huiusmodi conventionem ita generalem ac vagam omnino reiiciendam esse, ac habendam pro non scripta, tanquam evidenter captiosam, & fraudulentam, cum ita cuiuscumque levis casus sub huiusmodi generalitate comprehensus praetendi posset, atque semper lucrum impediti, unde dicta verba referenda potius erant ad intellectum, qui per causae Patronum tribuebatur, ut intelligenda venient de casibus omnino similibus, & quodammodo perneceesse voluit, ut essent illi talis mortis civilis, quae eodem ac naturalis effectus operaretur, dicitur intellectus possibilitatem sufficere dicebam, cum in dubio semper sic illa interpretatio; per quam tollatur periculum peccati, & animae saluti consulatur, ut decif. 29. part. 2. divers. numer. 9.

Et in alia Romana pro Mauricio de Alfe cum Hyacintho Parimbeno, in eodem Tribunali, obiciente creditore de non lucro non obstante morte eius, sub cuius vitae periculo contractum fuerat, ex eodem defectu non implendi dupliciter oppositi. Primo ob non ratificationem cuiusdam minoris a debitorum promissam quavis sequatur, utpote caesante de solentibus statutis, quae quod paria essent, nullum & nihil; Et secundum ob non praestitum alium fidejussorem, quem promissum fuerat accessurum intra octo dies. Dicebam scriptibus pro debitorum delucro contendente, utramque exceptionem non subsistere. Non quidem primam, quia in conditionalibus spectatur nudum factum; ut propterea non diceretur praerogativam contravenisse; Minutique secundam, quoniam alterius fidejussoris accessio promissa non fuerat per ipsum officialem, & in ipso instrumento societatis, sed per ipsos officiales fidejussorem in alio instrumento recognitionis bonae fidei, quod obstante non debet lucro impediendo ex non implenti conventorum in ipso contractu societatis, qui fit dicitur cum ipso officiali, non autem cum eo, qui bonam fidem recognovit, ut punctualiter firmavit Rota in Romana Societatis officii 15. Martii 1645. coram Dunozeo inter suas decif. 742. Et quavis contrarium in illis etiam terminis dicitur apud Orthob. d. dec. 131. num. pen. & fin. nihilominus ibi id potius incidenter, & perfunctorie dicitur, ac potius attendenda videtur firmata in alia decisione praecedenti, quoniam contractus substantiatur cum officiali; Et licet fidejussor sit ille, qui lucri commodum sentit, non autem officialis, attamen illud deducitur ex instrumento, quod cum ipso Officiali fit, ideo ibi contenta debent locum attendi, cum in eo & non in altero recognitionis bonae fidei esse diceretur contractus societatis.

Quid autem in praemissis casibus sequutum esset, est incertum, cum fere omnia fuerint: circa suscepta Advocacionis initia, atque juxta Curiae stylium Advocati causam curam non habeant, neque de facili de earum exitu, ubi non agitur de gravioribus, memoriam retineant; Probabilius autem videtur, vel ita pro debitoribus iudicatum esse, vel respective concordiam controuersas terminasse, dum scriptum non fuit in Signatura, ad quam debitores succumbentes semper recurrere solent, sperantes commisionem cum clausula translativa executionis, quae denegata, ubi praesertim agitur de parvis summis aequaeque; Et quidem sufficit casum reddi probabiliter dubium, ut in eo contra creditorem sit respondendum ob manifestam fraudem & captivum, quae sub huiusmodi cautelis inest.

ROMANA NULLITATIS SOCIETATIS OFFICII PRO FRANCESCO SERANTONIO CUM N.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus contra Serantonium, postea concordatus.

An dissoluta societate per mortem creditoris absque eo quod factus esset locus lucro, illa renovari possit cum uno ex duobus haeredibus; Et quatenus id fieri non possit pro rata spectante ad cohærentem absentem, An subsistatur pro rata spectante ad eum qui contraxit.

SUMMARIUM.

- 1 Casus controversus.
2 Fructus non debentur post dissolutam societatem.
3 Contractus societatis nomine absentis ad eius perfectionem requiritur illius ratificatio expressa.
4 Unus ex pluribus haeredibus non potest exigere totum nomen debitoris, istumque liberare, &c. n. 6.
5 Nullitas societatis in parte inest in totum, ac utile per inanis variatur.
6 De conclusione, de qua n. 4. & quando unus ex cohærentibus contrahat, vel distrabat super toto.
7 De consideratione, ob quam exactio per unum heredem subsistat.
8 Ubi cohærentes vivunt in communione, tunc societas hereditaria bene renovatur per unum heredem.

DISC. IV.

DE serantonio, qui Serantonio Notario A. C. pecunias de derat ad societatem officii sub periculo vitæ ejusdem Notarii debitoris, ut consuetudo est cum istis ita contrahendi, juxta duobus haeredibus instituit, quorum uterque haereditatem adierat, unus qui erat in Curia praesens, cohærens absente, dictam societatem sub ejusdem Notarii debitoris vitæ periculo renovavit, atque per plures annos fructus exegit. Cum autem debitor ad foris testationem pulsatus opponeret de illius satisfactione cum solutionibus post mortem creditoris factis sub nomine fructuum, qui absque dubio post dissolutionem societatem non debeat, cum in isto contractu non possint exigi fructus post cessantem societatem, quando cessat periculum, quod unice valuit huiusmodi fructus ab usura, Mantic. de tact. lib. 6. rit. 2. n. 17. Zaech. hoc tract. n. 377. Duard. eod. lib. 2. c. 6. §. 4. q. 2. n. 2. & seg. dec. 263. n. 14. par. 4. rec. tom. 2. Romana Societatis officii 2. Maii 1659. Melio. & passim.

Periculum vero saltem pro medieta non aderat, quoniam cum creditum, pro quo nova societas contracta erat, pro medieta spectaret ad contrahentem, pro altera vero ad alterum absentem. Hinc dicebam scribens pro debitorum, quod intrabat dilemma, aut cohærens contraxit nomine utriusque, aut nomine proprio tantum; Primo casu requirebatur ratificatio expressa absentis ex firmatis per Bocacc. hoc tract. n. 212. Cytic. conser. 252. n. 4. & §. dec. 660. n. 3. par. 1. divers. & habetur in Romana Societatis officii pro Colonna, hoc ite. disc. 9. ubi quod actus taciti, vel praesumpti non sufficiunt, Atque hoc nomine communi dictam renovationem factam esse suadebant verba instrumenti.

In secundo autem casu, quod scilicet cohærens pro toto credito ejus solo nomine contraxisset, patitur pro medieta debitor periculi commodum potest non sentire, quoniam creditum hereditarium pro cohærentem non nisi pro sua virili exigi potest, quoties agitur de rebus dividuis, quidquid sit in individuis ad tex. in l. 1. §. si pecunia, ff. de positi, & l. si stipulatus sum, §. si lanceam, ff. de solut. & firmant Abb. conf. 39. lib. 5. in fine Caroc. de deposito. par. 1. rub. si unus ex haeredibus sol. 17. Crals. de except. c. 25. n. 119. Et sic ubi casus periculi evenisset, potuisset cohærens absens pro ejus virili petere sortem tanquam debitor in eo statu, in quo de tempore mortis creditoris constitutum erat, Atque hinc inferebam ad nullitatem totius societatis, quoniam cum hæc sit individua, utile vitatur, ideoque nullitas in parte inest in totum, ex deductis per Duard. de societate, lib. 2. c. 6. §. 3. q. 1. n. 12. & 13.

Scribentes pro creditoribus insistebant in deductis per Surd. conf. 259. num. 15. & seg. & per Rotam apud Duran. dec. 448. num. 19. quod scilicet unus ex haeredibus posset super toto contrahere. Sed hoc erat appositionum clarum, quoniam quidquid sit de veritate propositionis firmata per Surd. loc. cit. cujus contrarium tenent idem Surd. conf. 415. n. 16. & seg. Theaur. dec. 4. n. 8. Argel. de acquir. possess. q. 8. art. 9. n. 208. cum seg. Saldag. in labyr. par. 2. c. 4. nu. 147. Cavaler. dec. 246. n. 7. Id procedit in casu quo aliis cohærentibus non competentibus, ac hereditatem non agnoscantibus, unus velit agnoscere totum, praestita cautione de restituendo viriles alii postea venientibus, & quae apud fontes vulgo dicitur cautela Surdi; Sed hoc nil commune habebat cum casu questionis, dum uterque hæres jam hereditatem agnovisset, ideoque in utrumque transferat universum jus hereditarium activum & passivum, sed in quemlibet pro sua virili ad tex. in l. pro hereditariis, §. l. adulta, C. de heredit. action. cum concord. laud. consessis, dec. 413. par. 9. rec. & sic semper firmum remanere dicebam, quod pro virili absentis, debitor in casu periculi non remanebat liberatus, & successiva cessabat lucrum, quo sublato non possunt deberi fructus.

Judex qui contra debitorum decrevit, non amplectendo motivum a scribentibus pro victore ut supra deductum tanquam vere extra casum, se fundavit in eo, quod cum haereditas esset opulenta, atque cohærenti absentis, quatenus huiusmodi actum approbare noluisset, remanere consilium in aliis bonis, potuisset cohærens praesens totum istud creditum exigere, ac successiva dictam novam societatem facere, in qua per actum occultum fingitur solutionem praecessisse, juxta naturamnovationis. Et etiam considerabat, quod ubi id non procederet, adhuc debitori in casu lucri remanebat consilium super aliis bonis pro virili contrahentis, quae cohærens absens possidebat.

Card. de Luca, Lib. V.

Istud motivum in humano sensu aliquam probabilitatem habere videbatur, sed non videbatur legale, neque omnino tutum etiam de facto, quoniam dari poterat casus, quod intermedio tempore durantis hujus societatis, reliqua alia bona dissiparentur. Ac etiam dicebam punctum non esse in relevatione cohærentis absentis, sed in potestate alterius contrahentis, an scilicet ille potuerit novare pro toto, & ita per actum occultum solutionis sibi factæ debitorem in totum liberare a priori debito; Si enim non poterat, sequetur novam societatem initam esse absque forte pro dicta virili, ac debitorum subjacere certo damno absque certitudine lucri. Eoque minus motivum intrare videbatur ob cessantem assententiam facti, dum constabat utriusque heredis nomine renovationem factam esse.

Credidi tamen, reflectendo ad veritatem, iustam esse determinationem, quam ab initio praedixi, consulendo debitori, ut eo meliori quo posset modo, concordiam procuraret, ut sequitur fuit, non quidem ex praemissis, sed ex altero motivo pro scribentibus in contrarium non deducto, quod scilicet illi cohærentes hereditatem possidebant pro communi, promissive illam administrantes in solidum respectu bonorum existentium in locis, in quibus quilibet eorum respectuve reperiebatur; Quo posito resurrebat, unum utriusque nomine potuisse inoponitione, quod inter socios, vel pro communi possidentes, unum dicitur habere mandatum ab altero etiam ad obligandum in solidum, multo magis indubitanter ad liberandum, liberationem consequitur, potissimum totum debitum, liberationem consequitur, potissimum ubi agitur de socio administratore, ex deductis apud Gell. dec. 2. n. 1. cum seg. ac habetur pluries in sua materia sub vir. de credito. Et fortassis in praesenti, dum in cohærens praesens fecerat actum, quem aliter absens impugnavit non potuisset, saquendo scilicet iudicium defuncti, & continuando obstantiam contractus ab ipso initi. Nunquam enim etiam tutori, vel administratori imputari potest id, quod idem defunctus faciebat, ac utile reputatur, cum in effectu ista renovatio ex prudenti consilio inita esset, ne pecunia remaneret otiosa. Accedente praesertim observantia praesertente cohærentis approbationem, ideoque licet succumbens, laudavi determinationem.

ROMANA RENOVATIONIS PRO JOANNE BAPTISTA THOMATO CUM JULIO MAZZOLENO, ET CONSORTIBUS.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus contra Thomatum, postea concordatus.

Fidejussor debitoris in societate officii, An possit in praedictum principis absentis, vel ignari renovare societatem, sive alteram ex integro contrahere, aut priorem dissolvere; Et quid ubi ipsemet fidejussor esset etiam creditor, An id agere possit ad proprium commodum.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
2 Fidejussor potest renovare societatem, vel novam pro prima dissolvenda contrahere in damnum principis debitoris.
3 Quando id sit prohibendum, declaratur.
4 Contractus dicitur spectare ad eum, ad quem ille qui gestit, declaravit pertinere.
5 An idem possit esse creditor, seu militarius societatis, & fidejussor debitoris.

DISC. V.

AD favorem Domini Lencii de anno 1639. inita fuit societas officii feutorum 250. super quodam officio Curforatus, & bonam fidem recognovit Joannes Baptistam Thomatum, eique tanquam fidejussor accessit Ludovicus Mazzolenus, quem Thomatus juxta consuetudinem formulam indemnem relevare promissit. Cumque de anno 1645. per

mortem Carloris dissoluta fuisse societatem predictam, atque Lencius egisset pro restitutione sortis contra Mazzoleum fideiussorem, hic societatem predictam renovavit cum dicto Lencio, qui illuc ad aliquot menses declaravit praeferat societatem, tam primo loco contractam, quam deinde renovatam, ab initio ad ipsum Mazzoleum spectasse, utpote de eius pecunia contractam, ipsumque Lencium non habuisse, nec habere nisi nudum nomen. Quibus peractis Thomaeus per plures annos conuincit eandem solutionem fructuum, quam usque ab initio contractae societatis statutis temporibus facere solebat, usquequo dicti Mazzolei interim defuncti haeres sub eiusdem Lencii nomine dictum debitorem pulsavit coram A. C. distincta societate ad sortem predictam restituendam, unde debitor pulsatus habita notitia mortis Carloris sequente de anno 1645. per quam prima societas dissoluta erat, proindeque eius vigore absque dubio fructus exigi non poterant, opponebat de imputatione in sortem fructuum à dicto tempore citra solutionem, & respondente actore de eiusdem societatis renouatione facta, replicabat reus id ipso ignoro, & non consentiente fieri non potuisse, unde restricta ad hunc punctum disputatio.

Pro actore scribentes, quibus iudex adhaesit, se fundabant in autoritate Rotae det. 23 i. par. 2. diuersi. & dec. 60. post Zacc. de societ. ubi firmatur fideiussorem posse in damnnum principalis pro eius indemnitate, ac pro se liberando à molestiis creditorum cum urgentis ad restitutionem sortis, (ubi praesertim ad eum est obligatus tanquam principalis principaliter, & in solidum) renouare societatem officii, seu pro aequivalenti summa prioris dissolventis alteram contrahere. Atque supponebatur istam opinionem in Curia, praesertim vero in dicto Tribunali A. C. esse usum receptam, qualem praesupposui in *Horiana pro Capitulo Cathedralis, de quasub. tit. de usuris, & in interesse ubi generaliter de articulo*. An & quando fideiussor possit capere pecuniam ad interesse in damnum principalis debitoris, disc. 33.

Scribens pro debitore, credebam, etiam cum aliquo sensu veritatis, non esse in casu dictae conclusionis, alioquin in suo actu vere, illam enim procedere dicebam, ubi fideiussor per creditorem urgetur, ita & taliter quod cogatur dictum novum actum facere ad impediendas molestias reales, vel personales, quas ipse aliis passus esset, cum tunc lex ei diceretur videatur de mandato praesumpto, quod ita in actu fideiussori pro eius reuocatione à principali debitor habuisse videatur. Secus autem ubi ipse fideiussor soluit debitum principali creditori, ita ut ipse effectus sit principalis debitoris creditor. Tunc enim quia non agitur de impediendis molestiis ne inferantur, sed agitur de re restituendo de proprio credito, talis facultas cessat, atque receptum est non posse fideiussorem accipere pecunias sub usuris in damnum principalis absque illius specialis interpellatione ex deductis per Rotam dec. 324. num. 2. post Cenc. de Cens. & post Duard. eodem tract. & dec. 20. num. 12. cum seqq. post Zacc. de obligat. Carter. de malitiis frequenter, cum cesset ratio, ob quam dictum mandatum praesumptum intrat, & sic distinguendo habetur latius, & ex professo deductum in dicta *Horiana, discursus* 34.

Et hunc dicebam casum nostrae controversiae, quoniam cum Lencius declarasset ab initio eius nomen simulare appositum esse, atque dictae societatis commodum, & in commodum dictum Mazzoleum spectasse. Hinc procedendo ad principium dicebatur proprius ac directus creditor perinde ac si directus, & immediate contraxisset, ille vero qui nomen praesertit, nunquam intervenisset, ex deductis per Buratt. dec. 733. Caval. acc. 221. & 243. dec. 153. par. 7. rec. & alias quoties.

Est bene verum, quod ob illam pluralitatem personarum, quae in eodem subiecto diuersis respectibus in iure frequenter habetur, praesertim sub tit. de cambiis, disc. 1. & seqq. considerabam ex his quae habentur disc. 8. cessante incompatibilitate, nil prohibere, quin idem possit esse societas officii, & socii debitoris fideiussor, cum recte societas ad effectum periculi, & similes possit esse substantia cum uno, quodque eius utilitas, vel commodum spectet ad alterum, ita ut quemadmodum emptor ad effectum habendi actionem evictionis possit esse intervenienti domino, vel creditore evinctere à seipso tanquam rei possessore, & diuersa persona, ita possit tanquam utilitarius societatis molestare seipsum tanquam fideiussorem, atque ita im-

pendendi molestias, ne sequantur, facere idem, quod alius ut supra facere possit, si ageretur de tertio creditore, cum cessante fraude usurarium, vel alterius legis prohibitionis, in iure prohibita non sit simulatio personarum, quae in iure non reputatur damnata, ut est alter simulacionis veritatis actus, quia nil debitoris interest se esse unius, vel alterius debitorem, ex his, quae pariter habentur pluries sub dicto tit. de cambiis, unde in casus occurrit esse cogitandum.

ROMANA SOLIDATIONIS COMPUTORUM PRO RUFFINO PLEBANO CUM ASCENSIANA BRUNORA.

Discursus pro veritate.

An unus & idem possit esse debitor & creditor societatis officii, & quando id sit comparabile. Inita societate inter officialem & duos creditores in solidum pecunia datores, An per mortem unius ex istis societas dissolvatur. Quando dicatur valida societas inira cum absente, de cuius ratificatione tacite appareat per exactionem fructuum.

SUMMARIUM.

1. Fatti series.
2. Societas substantia potest esse penes unum, quamvis iustitia esset penes alterum.
3. Societas officii vacat per mortem cedentis, non cessat.
4. An unus, & idem possit esse in societate debitor & creditor, & de pluribus similibus.
5. Quando clarus admittitur concursus plurium personarum incomparabilium in uno subiecto.
6. Societas licet per mortem unius dissolvatur quoad omnes cessat ex contraria voluntate eorum praesumptiva.
7. De alia casu, in quo societas per mortem unius ex sociis non dissolvitur.
8. De societate quae alium non dissolvenda per mortem unius, & de ratione.
9. De materia rec. in scriptura, super scripturis privatarum res non notat.
10. Solutio fructuum est pro ratio sufficiens ratificationis.
11. Quando ratificatio per sumpta non sufficit, sed requiritur expressa.

DISC. VI.

Inita societate super duobus officii Notariatus inter Felicem Ruffinum, & Bartholomaeum, inter alia conventum fuit, quod ille, in cuius persona officium residebat contingat, eiusque exercitium, & administrationem haberet, posset pecunias pro illius pretio necessarias ad societatem officii sumere, cum obligatione aliorum accedendi, tam primis societatibus, quam aliis, quas pro istis exinguendis contrahere contingeret, quodque ex officii utilibus, prius detrahenda essent interusura dd. societatum, etiamt ageret de pecunia ab uno ex ipsis sociis implicata, residuum vero dividi deberet. Quare Bartholomaeus de mense Decembris 1633. pro summa scutorum 7450. societatem inirit cum Romualdo, qui de mense Augusti 1636. illam de consensu Bartholomaei cessit Andreae acquirenti pro persona nominanda, & eadem die per apocham nominavit Prantillam Bartholomaei matrem, sed hac nominatione non obstante, de mense Septembris 1640. ab eodem Andrea dicta societas renovata fuit, dictaque renouationi accesserunt Felix & Ruffinus. Obijt Prantilla de mense Martii 1643. supersistere Bartholomaeo filio & haerede beneficiato, sed solutio fructuum ab initio usque ad mense Augusti 1645. in quo societas dissoluta fuit, continuavit sub nomine Andreae, sub quo renovata fuit de mense Octobris sequentis usque ad mensem Septembris 1648. quando denuo distincta fuit absque ulteriori renouatione. Ruffinus vero alterius officii possessor unam inicit societatem cum Afcanio, & Prospero fratribus de Collagutis in solidum, & duas alias cum

cum Valente, & Scotto, declarantibus eas spectare ad Fabium ipsius Ruffini fratrem.

Cum autem inter predictos Ruffinum, & Bartholomaeum plures essent habitae controversiae, tam iudiciales, quam extrajudiciales super redditione rationum hinc inde, ac demum inter Ruffinum, & Ascensianum Bartholomaei defuncti haeredem conventum esset de illis coram Arbitro benevolè terminandis. Quamvis ex parte Ruffini Ego tanquam Advocatus ad eius iura usenda esse assumptus. At tamen ad dictas controversias facilius terminandas, ipso etiam laudante, volui tanquam tertius inquirere veritatem, quod summopere profuit ad quietem exinde cum concordia sequutam.

Plures igitur erant controversiarum puncti, quorum maior pars consistebat in nudo facto, de quo ad Advocatos inquirere non pertinere. Quo vero ad ea quae juris sunt, de tribus erat questio. Primo scilicet, an societas contracta per Bartholomaeum cum Andrea ad commodum Prantillae ut supra, durasse diceretur post obitum dictae Prantillae sequutum de anno 1643. itaque à dicto tempore citra Bartholomaeo bonificari non deberet dictae societatis fructus, ut Ruffinus praetendebat.

Secundo è converso. An Ruffino essent bonificandi fructus soluti post mortem unius ex dictis fratribus de Collagutis sequutum de anno 1638. praetendente haerde Bartholomaei, ex tunc dictam societatem fuisse dissolutam. Et tertio an pariter eidem Ruffino bonificandi essent fructus societatum iniritum cum Valente, & Scotto absentibus, de quorum ratificatione solum constabat per quandam apocham privatam de eisdem die suspectam.

Circa primum punctum, tres intrabant inspectiones. Una scilicet, an societas dissoluta esset per mortem Prantillae, stante supervivente Andrea. Altera, postea quod non esset dissoluta, non cessasse diceretur ratione incomparabilitatis, stante quod idem Bartholomaeus, qui erat officialis, & socius passivus, ad superventum titulum haeditarium Prantillae creditricis effectus erat creditor, & socius activus. Et tertia, num subsisteret ultima renouatio sub eiusdem Andrea nomine facta de mense Octobris 1645. stante quod pecunia spectabatur ad ipsum Bartholomaeum tanquam Prantillae haeredem.

Super prima dicebam sentire difficultatem contra Ruffinum proprium clientem, quoniam societas substantiata erat inter Andrea, & Bartholomaeum, ideoque unius illorum mortis ad effectum dissolutionis attendenda erat, non obstante, quod Andrea socius activus declarasset societatis commodum spectare ad Prantillam, quoniam ita non dicitur immutata, seu translata substantia societatis, quae recte potest esse penes unum, ejus vero commodum ac utilitas penes alterum, eo modo, quo sub tit. de Regibus ad materiam officiorum, saepius habetur circa officia vocabalia, & sub tit. de feudis habetur de illis, ut officii, vel feudi substantia ad effectum vacationis ac alias residere possit in una persona, ejus vero commoda, & utilitates penes alteram. Quod etiam in iure habemus in materia usufructus, cuius jus penes unum residet, ejus vero commoditas tanquam nudum factum sit penes alterum. Ac frequentius in materia pensionum ecclesiasticarum.

Ideoque receptum est, societatem officii vacare, vel dissolvi per mortem cedentis, seu ejus, sub cuius nomine inita est, non autem per illam cessionarii, seu utilitarii, ut fuisse declaratum per Rotam habetur post cons. 15. Farin. numer. 90. & 91. Sepat. dec. 1210. numer. 1. dec. 367. par. 4. recent. tom. 2. Zacc. de societ. numer. 270. atque hoc iure passim vivitur, accedente praesertim subsequata observantia.

Ex hoc autem principio, resultabat etiam decisio contra Ruffinum (super altera praetensione. incompatibilitatis deductae ex eo, quod Bartholomaeus officialis tanquam debitor, & socius passivus effectus esset creditor, ac commodi officii societatis activa, stante dicta distinctione substantiae societatis penes unum, & commodi penes alterum. Ad quod probandum ponderabam terminos pensionis ecclesiasticae, quam titularis super proprio beneficio habere non potest, quia res sua nemini servit, & tamen substantia pensionis residente penes alterum, ipse non prohibetur tanquam tertius ac diuersa persona ab illa titularis acquirere ejusdem pensionis commoditatem juxta casum, de quo praesertim Rota in Albanen. pensionis 4. Decembris 1638. Priolo, & de qua causâ habetur actum in sua materia sub tit. de pensionibus, atque ita passim servatur. Pro ut nemo potest esse dominus, & feudatarius, seu emphy-

teura, & nihilominus non prohibetur dominus feudi, vel emphyteus commoditatem acquirere utpote quid divestum, ut per Surd. dec. 102. num. 14. Hodier. ad eundem, dec. 160. numer. 3. & alios. Ac etiam nemo potest eodem tempore esse haeres gravatus, & fideicommissarius, & tamen iste non prohibetur durante iure gravi ejus commoditatem acquirere, cuius nomine bona possidere dicitur ex deductis per Saigad. in Labyrinth. lib. 2. cap. 15. ubi late concordantes, & habetur in Auximiana dorum sub tit. de fideicommissis, vel sub altero de aote, cum similibus.

Clarius verò praemissa procedunt, ubi admixtum est interesse tertii, tunc enim absolutum est in iure duas diversas personas in uno eodemque subiecto diuersis respectibus dari posse, ita ut idem dicatur debitor & creditor, mandans & mandatarius, emptor & venditor cum similibus, ut dec. 136. par. 3. recent. 273. num. 7. & 8. par. 4. tom. 2. 174. post Zacc. de oblig. & saepius praesertim sub tit. de credito & sub altero de cambiis.

Dupliciter autem in praesenti personarum diversitas cum mixtura tertii de plano compatibilis erat. Primo quia tractabatur de negotio sociali inter plures, in quo non prohibetur unus ex sociis ex propria persona ac proprio & privato nomine contrahere cum negotio sociali, ac esse creditor etiam sui ipsius tanquam unus ex sociis. Et secundo quia jus activum non concurrebat in Bartholomaeo ex propria persona, sed tanquam ex illa haereditis, qui ob beneficium separationis resultans ex inventario juxta jus novissimum in l. fin. C. de iure delictis. reputatur portus haereditatis administrator, ac persona omnino diversa à propria non prohibita habere jus activum, vel passivum cum eadem haereditate, igitur non aderat implicantia, vel incompatibilitas.

Atque ex eisdem rationibus decidendam credebam contra eundem Ruffinum tertiam praetensionem super ultima renouatione facta de anno 1645. Tum quia pecunia dominium non spectabat ad Bartholomaeum officialem nomine proprio, sed haereditario ut supra. Tum etiam quia ubi spectasset ad ipsum nomine proprio, adhuc non prohibebatur cum societate contrahere, non obstante simulatione persona, cum hac in iure non dicitur prohibita, quoties nulla intercedit fraus, atque alterius contrahentis nihil interest unam, vel alteram personam exprimi. Ideoque totum controversiae punctum quoad istam praesertim ultimam renouationem consistere dicebam in facto. An scilicet de eo tempore Bartholomaeus ex officii emolumentis haberet necesse in manibus pecunias sociales, ita ut nulla subesse necessitas novam societatem contrahendi, cum tunc in mala fide veratus diceretur, atque ad istam convincendam satis considerabilis esset persona simulatio.

È converso super secundo puncto, pro Ruffino contra praetensiones Bartholomaei respondendum credebam. Licet enim regulariter per mortem unius societas dissolvatur in totum etiam quoad superfluitas, ex deductis per Gratian. disc. 852. n. 2. Mantie. de tacit. lib. 6. tit. 24. n. 18. cum segg. At tamen huiusmodi regula cessat, ubi in contrarium fuit parium voluntas, quae etiam per praesumptiones & adminicula iustificari potest ex deductis per eisdem Gratian. & Mantie. ubi supra, & non semel in materia actuum inter vivos sub tit. de contrahibus in genere, ac sub altero de credito.

Præterea dicta regula de societate dissolvenda in totum per mortem unius ex sociis, etiam respectu superfluitatum, procedit in ea societate, quae inter plures inita, omnibus est equalis & aequè principalis, ita ut omnes tanquam diversa membra pariformiter concurrant ad efformandum unum & idem corpus sociale, per unius membri deficientiam dissolvendum. Secus autem ubi agitur de societate, inter duas tantum personas, ut in praesenti constituitur, inter officialem scilicet, & pecunia datorem, quia hic secunda persona formalis constituitur per plures materiales, at tamen omnes pro una habentur, ita ut deficientia unius personae materialis non dissolvat societatem contractam per eos in in solidum cum tertio. Ubi enim plures activè, vel passive aliquem actum in solidum agunt, quilibet ex eis personam integram debitoris, vel respectivè creditoris representat. Adinstar eorum, quae habemus de societate contracta cum corpore collectivo, puta cum Capitulo, Collegio, Congregatione, Communitate &c. quia si moriantur unus,

vel plures ex Canonice, vel civibus, aut personis illud corpus constituentibus, non per hoc istud cessat, quod aliis de factis, vel legitime impeditis etiam in uno est representabile *ut sub tit. de Canonice, & Capitulo. Et de societate contracta cum corpore colectivo, Paris. cons. 82. num. 32. lib. 1. Felix. de factis. cap. 32. num. 15.*

8 Er habemus quotidianam in appalibus vectigalium, in quibus Princeps, vel Respublica gerit unam personam locatorem, vel socii, plures vero appalum, seu vectigalis administrationem suscipientes gerunt alteram conductorem, vel consocii, quoniam licet isti inter se dicantur socii illius personae in appalium, vel administrationem, seu societatem susceperit, nihilominus quoad Principem, vel Respublicam dicitur societas collegiaria, ex non semel deductis in sua materia gabellarum & vectigalium *sub tit. de Regalibus, & consequenter unam personam tantum formalem representant, non cessantem ex cessatione alicujus personae materialis, Idcirco receptum est societatem appalium & vectigalium per mortem unius ex sociis non dissolvi, ex deductis in dicta sua materia, & per Michalor, de fratibus, part. 2. cap. 40. num. 27. & seqq.*

Et nihilominus cum Ruffinus doceret se de facto solvisse alteri creditori superstiti fructus. Dicebam saltem dictas rationes sufficere ad inducendam in eo iustam credulitatem durationis societatis, itaut propterea de culpa in sua administratione convinci non valeat, atque solutiones factae in causam fructuum sibi deberent bonificari.

9 Demum circa societates initas cum Scotto & Valente, de istorum ratificatione expressa constabat per apocham, unde propterea ex solo facto cessabat questio. Non obstante praeterea possibilibus antitida, quoniam cum ista contineat delictum falsitatis, in dubio non est presumenda. Suspicio enim, quae in hujusmodi scripturis privatis rito testem non notatis inducitur per text. in 1. scriptura. C. qui potior. in pign. habentibus, procedit, ubi talis scriptura deducitur in concursu creditorum, vel alterius habentis publicum instrumentum, ac ad effectum anterioritatis, itaut tota vis sit in tempore, de quo principaliter disputatur, & ubi scriptura est ipsius debitoris, de quo probabiliter suspicari potest quod indigens pecuniis, pro eis habendis ita curet fraudare creditores, quibus premitur. Secus autem in aliis materiis indifferenteribus, ut non semel habetur *sub tit. de credito, & clare probat lectura ipsius textus, qui duas in proposito constituit partes, ut latius advertitur in Romana donationis de Cassis sub tit. de feud. disc. 94. ubi de materia dicti text. in 1. scriptura. Maxime quia scriptura non est debitoris, vel alterius interfecti, sed duorum tertiorum probatae fidei, nullo proprio interesse habentium nam licet societates eorum non nominibus cantarent, nihilominus illarum commodum pertinere ad Fabium, unde propterea ita cessabat omnis difficultas.*

10 Accedente quoque continuata solutione fructuum, quae ubi sola, & de per se non sufficeret, satis tamen attendenda venit pro adminiculo veritatis dictae scripturae, ex regula, quod *nemo presumatur iurare suum*, ideoque solutiones regulariter praesumuntur factae ex causa debita, ut in Romana pecuniaria 18. Junii 1646. & 7. Junii 1647. coram Corrado, quarum secunda est dec. 74. par. 10. rec. utrobique in fine, & pluries habetur praesertim *sub tit. de cambiis & sub altero de usuris.*

Praeterea ubi etiam sola continuata exactio fructuum adesse illa ad effectum hujusmodi ratificationis sufficere videtur *juxta dec. 300. Millini, cum qua pertransit Zacch. hoc. 17. n. 397. ac pertransire videtur Curia in praxi. Multo magis ubi concurrat etiam scriptura, ut quoque concurrebat in d. dec. Millini. Neque huic tacite ratificationi ex fructuum exactione resistenti, adversantur ea, quae de exclusione consensus tacti, & praesumpti ratione subiecta materia habentur in Romana pro Casate Columna infra, disc. 9. quoniam difficultas haec intrat, ubi agitur de mutatione periculi vitae, sed de nominatione personae, vel ad alios similes effectus, in quibus adesse potest fraus ex parte creditoris ita effugere volentis periculum, ut insinuatur in eadem dec. Millini n. 6. & deducitur in d. alio disc. 9. quae ratio in praesenti non intrabat.*

ROMANA NOMINATIONIS PRO PETRO FRANGIO CUM N.

Causa disputata coram A. C. incertus est exitus.

An cessionarius societatis officii mutare possit personam, sub cuius vita periculo illa currere debeat, ac exercere talem nominandi, seu mutandi facultatem socio cedenti attributam, Et de materia dissolutionis societatis, quando illa sequi dicatur per mortem cedentis, vel per mortem cessionarii.

SUMMARIUM.

- 1 *Causa controversa.*
- 2 *Societas solvitur per mortem cedentis non cessionarii.*
- 3 *Cessionarius dicitur procurator cedentis in rem propriam, & facere potest omnia quae per procuratorem geri possunt.*
- 4 *An ad mutationem periculi vitae requiratur mandatum speciale.*
- 5 *An societas possit cedi socio invito.*
- 6 *Causa in quo attendatur persona cessionarii, sed resistitur.*
- 7 *In feudis non attenditur simulatio.*

D I S C. VII.

1 Nita societate inter Frangio autorem, & officialem, pro quo N. sollicitus bonam fidem recognoverat, cum facultate creditori attributa nominandi, sui immutandi aliam personam, sub cuius vite periculo societates currere deberet. Cum creditor praedictus hanc societatem cessisset Frangio, hic adimpleta formula praescripta per Reformationem Pauli V. personam mutavit. Sequuta vero deinde morte dicti primi creditoris cedentis, praetendere cepit debitor locum factum esse lucro, ex recepta propositione, quod societates dissolvitur, & de consequenti etiam lucrum fieri per mortem cedentis, non autem cessionarii, cum in illo substantiata remaneat, ac duret societates, cujus solum commodum transire dicitur in cessionarium, ut decisum fuit per Rotam de annis 1563. & 1564. apud Farin. cons. 15. nu. 90. & 91. Zacch. hoc. tit. num. 270. Boccacc. eod. num. 181. dec. 367. part. 4. rec. tom. 2. ac ita passim recipit usus.

2 Non impugnando scribens in contrarium propositionem praedictam, Dicebam quod sicuti ipse cedens, in quo societas est substantiata dictam sibi attributam facultatem immutandi periculum vite, poterat exercere per procuratorem, ita ejusdem cedentis nomine id facere potuit cessionarius tanquam illius procurator in rem & utilitatem propriam, qualis in omnibus dicitur cessionarius habilis ad exercendum omnia, quae exerceri possunt per cedentem, exceptis iis, quae sunt mere personalia, & alteri demandati non possunt ad text. in 1. emptor, Cod. de hered. vel action. vendit. ubi omnes, de quibus Surd. cons. 22. numer. 16. Capyc. Latr. decif. 16. numer. 4. Rota decif. 30. num. 4. & 106. numer. 3. part. 5. recent. plenè Olea de cessatione, tit. 1. quest. 2. numer. 37. cum sequent. Quicquid enim sit, an ad hujusmodi actum sufficiat mandatum generale cum libera &c. ut voluit Felix. de societate, cap. 35. numer. 23. & Zacch. eodem num. 435. Vel requiratur speciale, ut incidenter ac sine auctoritate dicit Ridolph. in eius praxi, adhuc in cessionario dicitur adesse mandatum speciale ex deductis per Oleam ubi supra.

3 Hinc propterea dicebam non intrare questionem per alios hinc inde scribentes excitatam, an societas possit alteri cedi invito socio, de qua late idem Olea, tit. 3. quest. 5. quoniam hujusmodi questio intrat ad effectum inspiciendi, an cessionarius per cessionem fiat socius, itaut societas substantietur in ejus persona, quae ad effectum dissolutionis, vel lucri attendi debeat necne, ad quem effectum requiritur formalis novatio juxta terminos text. in 1. 4. ff. denovationibus ex deductis per Oleam ubi supra. In praesenti autem, firma remanente substantia societatis in cedente, punctas erat. An cessionarius exercere poterit illam facultatem.

facultatem, quam dicti cedentis simplex mandatarius, & procurator ad exercitum deducere poruisset, cum nulla urgere videretur ratio prohibitiva, ut id quod fieri potest per procuratorem voluntatum, fieri non possit per cessionarium, qui mandatum magis efficax habere dicitur, atque ita credo fuisse iudicatum.

4 In eisdem terminis dissolutionis societatis per mortem cedentis, vel cessionarii, in eodem Tribunali A. C. disputati in una Romana pro Com. Marefcorro. Cum enim hic requisitus esset ad dandas pecunias ad societatem officii cuiusdam officiali ad aliud munus postea translato, congruum autem reputaretur non contrahere per se ipsum, suppositum personam cuiusdam ejus famuli, seu confidentiarii, ad cuius favorem societates inita fuit, qui immediate recognoscendo bonam fidem, declaravit se nudum habere nomen, totumque commodum, & incommodum esse dicti Comitris. Cum autem post sequatam dicti fiduciarii mortem, absque eo quod aliqui moveretur, plures anni decurrissent. Hinc orta est controversia super fructibus à praedicta mortis tempore citra decursis. An scilicet non soluti deberentur, vel soluti tanquam indebiti essent in sortem imputandi. Et debitor, pro quo iudex pronunciavit, fundabat ejus intentionem in regula, de qua supra, quod societas dissolvi dicitur per mortem cedentis, non autem cessionarii, ex eisdem de conditionibus, & auctoritatibus allegatis.

5 Ego vero scribens pro creditore, dicebam non esse in casu cedentis, & cessionarii, cum verè ab initio Comes praedictus fuerit creditor, atque contractus initus de ejus pecunia sub simulato nomine alterius, ad text. in 1. quamvis, & 1. multum in interst. Cod. si quis alteri, vel sibi, cum concord. per Burat. decif. 732. & in his terminis posita simulationis probatione, admitti videtur decif. 367. part. 4. recent. tom. 2. Porro si qua dabatur multa admissio, quod debitor esset dicta simulationis confisus. Verum restituendo ad veritatem, credebam, ut patri ab initio insinuavi, hoc fundamentum esse parum tutum, unde propterea iusta vita est determinatio, quoniam postea etiam, ut debitor scilicet societatem contrahi de pecunia alterius, & ad ejus commodum, hoc tamen non tollit ipsam factum, quod eo ita volente societatis substantia in altera persona residere, ex eis, quae habemus in simili ponderata etiam per Rotam dicta decif. 367. de officiis, vel locis montium vacabilibus, quae per aliquem de propria pecunia cum reservatione libera dispositionis emantur in faciem, & sub nomine alterius, quoniam Principi, vel alteri venditori bene id innotescit, sed hoc non tollit, quin substantia officii, tam ad effectum vacationis quam alius in altera persona residere, quamvis commoditas ac omnimoda dispositio esset alterius, qui conquisit non potest, dum poterat eadem agere directe cum seipso, & tamen ita voluit.

7 Ideoque ad instar eorum, quae habentur in sententis, cum quorum regulis hujusmodi jura rectè metienda veniunt, intrate non videtur Rubrica, & titulus, plus valere quod agit, quam quod simulante concipitur ex deductis per Marin. de solut. 38. lib. 2. & Rotam in Rossaven. decimannam coram Bichio impress. apud eundem & reperit. decif. 100. part. 9. recent. & sapinus in sua materia sub tit. de feud.

CAMERINEN. SOCIETATIS OFFICII PRO JOANNE ET ANTONIO MARIA DE BROILIS

CUM ANSALDO CASTELLANO,
ET JOSEPHO CERESIA.

Causa disputata coram A. C. & puto resolutus pro Broillis.

An societas officii contrahi possit per eum qui non est officii titularis, sed fructuum emolumentorum reservatarius; Et quid de converso, an contrahi possit per Titularem, ubi alter est fructuum & emolumentorum reservatarius.

Et an idem reservatarius qui societatem contraxit, praestandum nudum nomen in gratiam alterius qui pecuniam recepit, ac bonam fidem recognovit, possit ex cessione creditoris officii creditorem, ita ut ad ejus commodum continuet, & duret societas.

1 *Falli series.*

2 *An societas officii contrahi possit per eum qui est officii reservatarius.*

3 *Et an per Titularem, ubi adesse reservatarius.*

4 *An officialis possit esse creditor societatis in prejudicium recognoscens bonam fidem.*

D I S C. VIII.

1 L Atinus Broilus emit officium Notariatus causam civilium Terrae Nontecchii sub nomine ac in faciem Joannis ejus filii, cum reservatione decreti super libera, & omnimoda dispositione, tam fructuum quam pretii ejusdem officii in forma, unde propterea juxta consuetam observantiam, quamvis officium sub nomine dicti Joannis cantaret. Attamen ipse Latinus officialis personam, & partes, tam in preceptione emolumentorum, quam in omnibus gerebat, atque ipse quoad societatem super dicto officio inquit cum Pompeo Virgilio sub accessione Ansaldo Castellani, & Josephi Ceresiae, qui verè dictas pecunias recipientes bonam fidem recognoscendo se obligarunt in forma relevans indennem dictum Latinum, in eorum gratiam nomen & officium praestantem. Deinde verò idem Latinus persoluta equivalenti summa, praedictae societatis cessionem à Pompeo reportavit. Cumque dicti debitores per plures annos fructus persolvissent, pulsati per dicti Latini filios, & haeredes ad restitutionem sortis, excipiebant de indebita solutione fructuum in sortem imputandorum, vel ab initio ob nullam existentem societatem, quam dicebant iniri non potuisse per Latinum, qui non erat officialis, dum officium residebat in persona Joannis. Vel ubi iniri potuisset, saltem ex tempore quo idem Latinus effectus esse creditor, ob incompatibilitatem concursus actionis, & passionis in eodem subiecto, itaut unus & idem esset socius sui ipsius, dum receptissimum est societatem contrahi, & substantiari inter creditorem tantem pecunias, & officialem, quamvis hic, sciente etiam creditore, praestaret nudum nomen, quia pecunie alii darentur bonam fidem recognoscens.

2 Requisite proinde ad scribendum ex parte creditorum, quatenus pertinet ad primum punctum. An scilicet societas contrahi poterit per eum, qui esset officii reservatarius tantum, non autem titularis. Ponderabam quod licet antiquitas ista questio disputata fuisset, nihilominus Rota in Romana Societatis officii coram Penia inter suas decif. 421. juxta Lugdunen. alias 326. juxta Venetam reperit etiam post Zacch. de Societ. decif. 32. affirmativam credidi veriorum, ex ea ratione, quod societas contrahi non dicitur super ipsa substantia officii in sorte principali, sed super ejus fructibus, & emolumentis, ideoque congruentius contrahitur per eum, qui est ditorum fructuum, & emolumentorum dominus, & cum dicta decisione pertransit Zacch. hoc tractat. num. 27. cum seq. Duard. eodem lib. 2. cap. 6. §. 1. q. 4. ubi eandem decisionem registrat.

3 Hinc difficultas potius esse videtur in casu converso, ubi scilicet societas contrahitur per titularem illum officii, cuius alter esset reservatarius, quoniam licet ejusdem officii substantia in eo resideat. Attamen cum non habeat dominium, & dispositionem fructuum & emolumentorum ad alterum pertinentium, defecere videtur societatis subiectum. Et propterea quamvis Rota in Romana Societatis coram Gypso relata per Duard. ubi supra, quest. 5. & impress. post Zacch. hoc tractat. decif. 31. pro validitate sententiae, Attamen Zacch. num. 46. Duard. dict. quest. 5. contrarium sententiam, dictaque decisionis responderent conantur. Sed quicquid sit de unius, vel alterius opinionis veritate, quam adhuc occasio non praebruit examinandi, primus casus cadens sub controversia videbatur remanere planus.

4 Quo verò ad alterum punctum, neque mihi, neque 4 scribenti in contrarium concessum fuit videre auctoritatem in terminis, unde illud discurrendo per rationes, vel similia, ut faciendum est, quando non habemus auctoritates speciales bene fundatas, cum in his verè & propriè consistat scientia, ac dignoscatur Doctor bene fundatus, Quando Latinus officii reservatarius esset verè debitor, quia ipse pecuniam habuisset, atque societatis fructus solvere debuisset, tunc incompatibilitas esset clara, dum abique mixtura juris tertii idem esset debitor, & creditor, ac

socius activus, & passivus, seu socius sui ipsius. Ubi verò adest mixtura juris tertii, quia contractus commodum, & incommodum pertinet ad illos, qui pecuniam receperunt, ac bonam fidem recognoverunt, dum ut sapius in precedentibus habetur, in huiusmodi societatis cessionarium non transit illius substantia, sed solum commodum, quod debitoris nil interest esse unius, vel alterius, dum non alteretur periculum, ex quo debitor lucrum sperat. Et tunc nil videtur repugnare, ut idem officialis dictum commodum obtineat, maxime ubi provenit ex intervallo, nullaque adest fraus, ex iis quæ in terminis similibus commoditatis pensionis Ecclesiasticæ compatibilis in ipsomet beneficiario, & titulari, seu commoditatis feudi, & emphyteusis in ipsomet Domino directo ponderata sunt in Romana solidationis computorum *hoc eodem tit. disc. 6.* Et juxta præmissa credo fuisse resolutum, moderando scilicet inhibitionem per debitores obtentam à mandato executivo contra eos relaxato per iudicem primæ instantiæ de partibus. Neque occasio præbuit hucusque punctum prædictum aliàs disputare, ut ita maturius veritas indagari poterit.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII PRO CÆSARE COLUMNNA CUM CARDINALI MANCINO TUNC PRÆLATO.

Casus decisus per Rotam pro Columnna.

De fructibus non debendis post dissolutam societatem per dissidiam, Et de renovatione societatis facta per solum officialem absente creditore, An valeat, & an sufficiat ratificatio tacita & conjecturalis.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Fructus non debentur post dissidiam societatem non obstante pacto.
- 3 Ad perfectionem, & validitatem societatis inita, vel renovata cum absente requiritur ratificatio expressa, & non sufficit tacita.

D I S C. IX.

Cæsar Columnna Notarius Tribunalis A. C. super dicto ejus officio, sub propriæ vitæ periculo, de anno 1641. societatem inivit scilicet 1000. ad favorem Othavii Spadæ, qui de anno 1643. illam cessit Jacobo Gambæ post sex menses illam dissolventi, sed de anno 1648. idem Cæsar eam renovavit ad favorem dicti Gambæ absentis in munere Auditoris Avenionensis, qui de anno 1652. societatem prædictam cessit Cardinali Mancino tunc Prælato, sub nactura, quod illa inita esset de anno 1641. ad favorem Spadæ, dictæque cessionis instrumentum stipulatum fuit præsentem ipsomet Cæsare. Cumque de anno 1654. sequuta fuerit mors dicti Spadæ. Cardinali prædicto pulsante Cæsarem ad solutionem fructuum, excipiebat iste ad illos non teneri stante societatis dissolutione per dissidiam usque ad anno 1643. non curata renovatione utpotè facta cum absente nunquam ratificante. Hinc proinde introducta causa coram A. C. sententia absolutoria debitoris proditit, & commissæ per appellationem causa in Rota coram Melcio, sub die 2. Maii 1659. pro eodem debitore quoque proditit resolutio, non deberi scilicet fructus post finitam societatem, quamvis pactum expressum adesset, quod etiam societate dissoluta currere deberent fructus, quoniam cessante periculo illi citra usurariam labem deberi non possunt, neque in hoc partium conventio quicquam operari potest juxta votum Accoramboni relatum per Fatinnac. *conf. 15. sub num. 84. Citric. controv. 252. num. 42. cum aliis in decisionibus desuper edita.*

2 Quo verò ad punctum renovationis, ad quem tota disputatio restringebatur. Ego scribens pro debitore, principale fundamentum tam coram A. C. quam in Rota constituebam in eo, quod illa facta esset ad favorem absentis, de cuius certa, & expressa ratificatione non constabat, ut requiritur, non suffragante tacita, vel præsumpta deducta ab

exactione fructuum, vel alii adminiculis, firmant Zachæ. *hoc tract. num. 395. & 399. Boccacc. eodem num. 121. Cyriac. controv. 252. numer. 4. & Rota decif. 660. num. 3. part. 1. diversif.* Ex ea clara ratione, quod cum agatur de materia discreti subjecta periculo vacationis, quod unice salvat contractum, consensus debet esse expressus ad tollendam claudicationem ac fraudem, in qua creditor versari posset, ita sub hac incertitudine effugiendo periculum, ac sine eo exigendo fructus ad rigorosam rationem 12. procentario. Potissimum quoniam actus exactionis fructuum remanebat equivoocus, utpotè referibilis etiam ad primam societatem quamvis dissidiam stante pacto curfus fructuum usque ad restitutionem fortis.

Clarius verò procludenda ratificatione prædictæ considerabam formam cessionis conceptæ de prima societate inita cum Spada, ex hoc enim deducebam inevitabile dilemma, quod aut Gamba absens illam scilicet, aut ignoravit. Si ignoravit, præteriri non potest ratificatio, cum consensus, & voluntas non trahatur ad ignorantiam. Et si scivit, clara resul-tabat probatio, quod noluit approbare, dum non istam, sed aliam præcedentem cesserat.

Rota super puncto consensus expressi juxta dictas auctoritates nihil firmare voluit, sed relato tantum incidenter motivo, principale fundamentum constituit in eo, quod Ego etiam deducebam pro ratione exclusiva ratificationis ut supra, quod scilicet non secundam, sed primam partem in contractum deducere voluerit. Verum utcumque sit, sive id capiatur pro fundamento principali, sive pro probatione diversæ voluntatis ut supra, iusta, & probabilis visa est resolutio, cui proinde altera pars acquievit, accipiendo sortem, cujus diminutionem ex aliquibus fructibus solutis præterisse debitor ut credo per concordiam cessit.

Ad motivum verò præsentis adhibita per debitorem instrumentum cessionis, respondebatur, quod cum ageretur de inducendo contractum omnino novum, requirebatur consensus expressus, per quem debitor novata societate agnosceret in novum socium cessionarium, in quo societas tanquam ex novo contractu principaliter substantiaretur, quod ex tenore contractus constabat partes facere noluisse, unde propter dicta præsentia ad eam cessionarii cautelam referibilis remanebat, ut ita debitor cessus non posset solvere debitum cedenti adnotat. *in l. 3. C. de novat. Et quamvis ex parte aëoris diceretur ad huiusmodi novationem probandam debitorem deinde expressum consensum præstitisse reservationi decreti ad favorem Mancini novi cessionarii super officio, quod fuisse magnum motivum, nihilominus dicebatur justificatio in facto.*

ROMANA SIVE &c.

Votum suppressis nominibus ad petitionem cuiusdam Cardinalis Arbiri.

An in societate officii, fructus decursi converti possint in sortem principalem, novam societatem ex eis creando.

S U M M A R I U M.

- 1 Quod fructus societatis officii non possunt converti in sortem.
- 2 Quid in casu.
- 3 Notatur differentia inter societatem officii, & censum.
- 4 Fructus societatis officii habent speciem sortis principalis.

D I S C. X.

Remissa in satis qualificatum Cardinalem, verbo tenus, ac extrajudicialiter decisione controversiæ. An fructus decursi cuiusdam societatis officii in alteram societatem tanquam sortem converti poterint, & an intraret necne anarcifimus. Atque à dicto Cardinali consultus de anno 1651. expertus de recenti pluries sensum Innocentii X. tunc regnantis super denegatione sanatoris census creati ex fructibus decursis alterius census, ex isto fundamento, quod hæc esset species anarcifimi damnati etiam de jure civili in final. *Cod. de usuris*, fortis verò de jure Canonico ex deductis per Merlin. *decif. 409. aliàs 301. part. 5. recent.* cum aliis in sua materia *sub tit. de usuris*, ac etiam sub altero de censibus, in cuius terminis, quod nullitas cen-

centus constituit ex fructibus convenire etiam à jure communi, & seclusa Bulla Pii V. isentit Rota *dec. 379. post Cenc.* cum aliis præsertim in Trauen. *sub tit. de cens. disc. 2.* sui in voto negativo.

Verum huiusmodi voto post plures annos reviso, contrarium videbatur probabilius. Tum quia etiam in censibus, cessante necessitate solemnitas præscripta per Bullam Pii, in puncto juris communis anarcifimus intrare non videtur, eo quia ob demortuam sortem principalem fructus stare videtur, & de per se independentem à sorte, itaut verè & propriè accessionum nomen ac naturam non habeant juxta decisionem 254. Franchi cum aliis in dicta Trauen. ubi quod de jure ac seclusa Bulla Pii tales fructus converti possunt in sortem, unde propter sæpius eandem sanatio etiam in hac specie concedi consuevit, cumdem sensum sicut, quod sub Innocentio habebatur saltem pro majori parte Vorantes Signaturæ, qui tamen experti contrarium sensum Pontificis, illum non præferbant.

Clarius verò in fructibus huiusmodi societatis, quæ dici potest continere jus vitalitium cum continuo periculo totalis deperditionis sortis principalis, quod non est in casu, ubi licet fors reputetur demortua ob irrepabilitatem. Attamen ejus substantia semper, & in perpetuum viget absque periculo totalis amissionis, nisi illo factis de raro contingenti casu petitionis fundi censeri, unde propter lucrum quod huiusmodi societate obtinetur, fortis principalis potius speciem ac naturam habet. Adinstar fructuum census vitalitii, seu officiorum, & locorum montium vocabulium, in quibus id quod singulis annis sub nuncupatione fructuum pro nostro communi usu loquendi existit sit potius pars sortis, quæ ita diminuta cum alia locum, & damni hinc inde percipitur, ut habetur in proposito locorum Montium vocabulium *sub tit. de Regal. d. 35.*

Hinc proinde nullatenus intrare videntur rationes anarcifimi, cum verè non agatur de usuris, neque de accessionibus. Unde quemadmodum ex fructibus perceptis ab officio, vel locis montium vocabulium, nulla adest prohibitio alium contractum celebrandi, sic à pari. In idem quoque consententibus, quæ habemus de interfuturis cambiorum passi convertendis in recambium ac augmentum sortis principalis, ex eadem ratione, quod in effectu dici non possunt fructus, vel accessiones, sed debitum stans de per se, nam alias fieri non possent recambia, in quibus complicantur cum sorte etiam cambis decursa, quia in effectu non sunt fructus, vel usura, sed pars sortis principalis, ut in sua materia *sub tit. de cambiis*. Occasio tamen adhuc non præbuit id formiter in foro disputare, ut ita maturius veritas, ex aliorum etiam iudicio inquiri poterit.

ROMANA SOCIETATIS

OFFICII RENOVATÆ

PRO JOANNE MATHEO OLIGNANO

CUM SEBASTIANO PASQUETTO.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus. pro Olignano.

An & quando post dissolutam societatem officii per mortem, vel dissidiam, adhuc debeantur fructus ei, qui dedit pecuniam ad societatem; Et aliqua de tacita renovatione cum hærede; Et an exceptio fructuum malè solutorum impediatur processum executivum pro solutione sortis principalis.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Fructus usurarii extenuant sortem in ipso jure.
- 3 Quando exceptio fructuum usurariorum, & indebitorum retardet processum executivum.
- 4 Indebitum voluntarium non præsumitur ac exigite probationem concludentem & perfectam.
- 5 Datur distinctio specierum sub quibus societas diversissimo

de contrahi solet, ut uno casu dissoluta societate per mortem non debeantur fructus, & altero sic.

- 6 Quare societas que verè contrahuntur cum ipsis officialibus, fieri solent super ipsorum officialium vite periculo.
- 7 Renovatio societatis etiam præsumitur, & adminicula rivi probari præst.

D - I S C. XI.

Noir Sebastianus Pasquetus Notarius A. C. societatem super ejus officio cum Carolo de Vecchis in summa scutorum 1600. in sorte, conventis fructibus ad rationem 12. procentario, cumque Vecchius societatem cessisset Jo. Andreae Olignano, hic de anno 1639. eam renovavit sub periculo vitæ ejusdem Sebastiani, ut frequentior esset consuetudo, ex ratione de qua infra. Defuncto autem Jo. Andreae de anno 1646. scripto hærede Jo. Mattheo ex fratre nepote, hic in vim verbalis conventionis, continuavit in exactione fructuum usque ad annum 1656. ex quo tempore Sebastianus, nedum ulteriorem fructuum solutionem denegavit, sed præterdere cepit se liberatum esse à debito fortis principalis extenuate cum fructibus per decennium indebitè exactis post dissolutionem societatem per mortem Jo. Mattheo, cum fructuum non debeantur dissoluta societate, quando cessavit periculum, quod unice salvat ab usura huiusmodi fructuum perceptionem. Cumque per plures annos durasset quidem benevolens concordia tractata absque effectu. Hinc Jo. Mattheus cum processu executivo competente in vim obligationis cameræ, suspensis fructibus postea decursis; Sebastianum pulsavit coram A. C. pro restitutione fortis.

Et assumpta desuper disputatione super dicta exceptione extenuationis cum dictis fructibus, qui per reum conventum prætendebantur indebiti, & usurarii juxta opinionem, quam sequitur Rota, & Curia Romana ipso jure in sortem impendantis eamque extenuantibus, rejecta opinione volentium illos esse via ordinaria repetendos cum actione repetitionis indebiti juxta firmata in Romana cambi coram Bicchio *dec. 69. p. 9. rec.* sepius canonizata, cum circumferat ut in ista conclusione tanquam magistratus, ut pluries *sub tit. de cambiis*, & sub altero de usuris.

Cum sensu etiam veritatis, pro Jo. Mattheo actore scribens, dicebam irrelevantem esse hæc exceptionem ad dicti executivi processum retardationem non aptam, quoniam ut non femel in proximè allegatis materiis de cambiis, & de usuris deductum habetur, vera & recepta distinctio est tradita per Rotam in Romana pecuniaria 18. Junii 1646. & 7. Junii 1647. coram Corrado utrobique in fine, quarum posterior impressa est, *dec. 74. part. 10. recent.* & cum qua regulariter procedit Signatura. Quod aut agitur de processu executivo pro ipsis fructibus, super quibus cadat quæstio, an sint debiti, & liciti, necne, & tunc quia turbiditas esse dicitur in ipso credito, quod petitur, quoribus dubietas aliquam habet probabilitatem, processus executivus impeditur etiam per iudicem primæ instantiæ, & quatenus per istum relaxetur mandatum, solet Signatura advertere illud referre de appellatione cum clausula translativa, quia turbiditas est in actione.

Aut agitur de petenda sorte principali, cujus debitum per publicum instrumentum, vel aliam probantem scripturam cum obligatione cameræ, vel alio pacto executivo est certum & liquidum, debitor verò opponit de illius extinctione cum fructibus in ejus causam solutis, quos dicit indebitos & usurarios, & tunc si indebitum est certum, & clarum, itaut qualitas usuraria sit incontrvertibilis nullam admittens executionem, & exceptio suffragatur, stante quod Curia sequitur dictam opinionem super imputatione ipso jure. Si verò est turbida aliquam altiore exigens indaginem, & tunc non retardat debitum fortis.

Plures rationes id suadent. Primò quia si exceptio solutionis, quæ per debitorem allegaretur, facta directè & in causam ipsius sortis, quoties non est bene, & incontinenti probata, sed est turbida, & altioris indaginis non retardat executionem obligationis cameræ, multò minus retardaret solutio indirecta, & quæ in aliam causam ab ipsomet debitore asseritur facta. Et secundò quia cum nemo præsumatur jacere suum, solutiones voluntariæ factæ in causam fructuum præsumuntur licite, & debite, cum indebitum voluntarium non præsumatur, ut bene ratiocinatur Rota locis citatis. Et tertio quia nunquam dicitur exceptio concludentem probata illa, quæ habet contrariam probabilitatem, quod potissimum procedit in materia indebiti

biti voluntarii exigentis adeo concludentem ac perfectam probationem, quod excludat contrariam possibilitatem ex deductis per Burat. & adden. dec. 592. dec. 38. n. 2. & 132. n. 17. p. 5. rec. cum aliis in Savonen. sub tit. de usur. disc. 12. Unde cum in iudicio ordinario per testes, vel alias species probationis ex parte actoris justificabilis esset renovatio societatis non exigens per se esse scripturam incontinenti exhibendam, hinc proinde id sufficit, ut non possit dici exceptio ad huiusmodi retardationem apta.

Clarius vero quia non solum in actore concurrat possibilitas dictae probationis, cuius quoque pleraque dabantur adminicula, sed etiam quia absque alia probatione dicebam in promptu constare de huiusmodi praetensi indebiti insufficientia, cum tamen sufficeret turbiditas, quoniam actio clara, exceptio turbida.

Ut enim distinctum habetur apud Boccacium de societ. n. 178. qui sic testatur de iudicio sub Gregor. XIV. in plena Signaturia gratia, dupliciter societates officiorum in Urbe contrahi solent. Uno scilicet modo inter duos privatos, quia nempe unus dicit alteri non officiali pecuniam ad societatem, ita ut officialis, cum quo societas contrahi dicitur, praestet nudum nomen, sed alter privatus pro eodem officiali fidei iudens recognoscat bonam fidem, atque sit in effectu debitor, ut est frequentior huius contractus usus. Altero autem modo ubi contrahitur cum ipso officiali, qui ut officium emerit, seu alias debita pro eo acquirendo contracta dissolvit, accipiat ab aliquo pecunias ad societatem super ipso officio.

Primo casu, eo ipso, quod per mortem, vel distictam dissolvitur societas, pecunia in societate data remanet debenda tanquam nudum creditum pecuniarium de sui natura sterile, non aptum ad producendum fructus, qui si solvantur, tanquam ex cessante periculo, vel alio titulo eorum justificativo, dicuntur usurarii, & indebiti, rejecta opinione voluntum deberi saltem moderate pro interesse lucri cessantis, vel damni emergentis; quia receptum est in Curia, cessantibus aliis requisitis, hoc interesse ex sola mora non deberi. Secus autem in altero, quia dissoluta etiam societate, cum Officialis retineat eodem tempore pecuniam, & officium, cuius emolumenta percipit, idcirco ex ratione text. in J. curabit, C. de action. empr. ne scilicet habeat rem & pretium, tenetur participare pro rata dicti pretii de emolumentis officii, quorum loco cedunt fructus ita per partes ad tollendas continuas lites super disputatione computorum licite conventi, & cum hac doctrina processit iudex mandatum executionum relaxando, cum aliqua tamen fructuum moderatione ad rationem quinquae pro centenatio, Signatura etiam approbante, & de qua doctrina habetur etiam in Romana de Valtrinis sub tit. de regal. disc. 11.

Ponderabam tamen, reflectendo ad veritatem, hanc doctrinam videri, vel duram, vel periculosam, quoniam fundamentum huiusmodi fructuum ad tam excessivam rationem, consistit in periculo, quod ita cessante dicitur, dum si officii vacatio contingeret per mortem, vel delictum Officialis, creditor non amitteret suum creditum ab hereditate, vel aliis bonis Officialis assequendum, ideoque durum videtur, quod sine periculo assequi velit tanquam fructus recompenfativos illos, quos officium vacabile producit, dum pretium eidem periculo non subiacet. Verum considerabam dictam doctrinam in praxi receptam esse ex quadam aequitate creditoris assistente, quia si periculum non adesset de jure, adesse tamen dicitur de facto, dum ut plurimum, & fere semper (absque satis rata limitatione) huiusmodi Officialis aliud non habent nisi officium atque vitam, & haec est ratio, ob quam praeter aliam societatum stylium istae contrahi solent super periculo vitae ipsius Officialis, quoniam si contraherentur super vita creditoris, vel alterius, Aut istae praecedat, & fors amittitur de jure, Aut praecedat Officialis, & illa amittitur de facto, & sic semper adesse dicitur periculum. Ideoque in hac facti specie, in qua ubi sequitur esset mors Officialis, id recte verificatum esset, inquit dicebam, ut interim Officialis retineret officium, & pecuniam subiectam periculo saltem de facto. Et confirmat quae de dominio resultant a reservatione decreti habentur in dicta Romana de Valtrinis sub tit. de Regal. ad materiam officiorum, disc. 11.

Dabantur etiam pleraque indicia, & probationes (licet imperfectae) super renovatione facta cum ipsonem Jo. Martino haeredi, quae probationis species recte in hac etiam materia admittuntur, ex iis, quae in specie super renovatione societatis in officio habentur apud Capic. Later. dec. 26. num. 25. & 1099. ubi concedantur, sed de isto puncto actum

non fuit, cum solum ista deducerentur ad iam dictum effectum reddendi in omnem eventum turbidam exceptionem.

COMPENDIUM MATERIAE

SOCIETATIS OFFICIORUM.

Disensus informativus.

De origine, seu introductione contractus societatis officiorum in Romana Curia adeo frequentis, & usitatis, An ille in utroque foro censeri debeat licitus necne; Quid verè, & proprie contineat, & quae ratio illum substat; Et de pluribus eius requisitis, & quaestionibus in eo cadentibus.

SUMMARIUM.

- 1 Occasio scribendi.
- 2 Unde proveniat diversitas opinionum in materia usuraria inter Canonistas, & Theologos.
- 3 De ratione ob quam in foro referendum esse Canonistis.
- 4 De aliquibus in quibus diversitas iudicatur in foro interno, ac externo.
- 5 An diligens sit offensor, & tamen prosequi vindicta.
- 6 De differentia speciali inter utrumque forum in hac materia societatis officiorum.
- 7 De origine, & occasione introductionis huius contractus societatis officiorum.
- 8 Cui contractus iste assimilatur.
- 9 De ratione ob quam licita est taxa fructuum ab initio.
- 10 De Apostolicis constitutionibus caeteris super isto contractu.
- 11 De pluribus difficultatibus, securationibus dubitandi de isto contractu, sed resolutis, & de ratione & referuntur Theologos agentes de materia.
- 12 Quae dicatur societas obliqua ad differentiam directae, & de qua magis dubitari possit.
- 13 Quod etiam ista societas obliqua cum tertio subsistatur, & de rationibus.
- 14 Quenam sint essentialia requisita societatis officiorum.
- 15 Referuntur doctores forenses agentes de materia.
- 16 De equivoco moralium in isto contractu.
- 17 Super qua persona debet currere periculum.
- 18 Quomodo faciendus sit mutatio periculi vite.
- 19 De fraude, quae committi solet per creditores volentes currere periculum vite.
- 20 De materia quando impediatur lucrum, non obstante morte, ex defectu non implementi.
- 21 De declarationibus, seu considerationibus dictae conclusionis, ut etiam in casu non implementi inter lucrum.
- 22 Quod taxa antiqua duodecim pro centenario hodie sit excessiva, & reformatione digna.
- 23 Referuntur doctores tractantes plures quaestiones in materia.
- 24 An fiat locus lucro societatis per mortem eius, qui de tempore initii societatis, erat iam constitutus in periculo mortis.
- 25 De morte violenta excepta ab isto contractu, remissioe, & an mortuus per manus iustitiae dicatur, mori morte violenta, vel naturali.
- 26 An societas dissolvatur per mortem cedentis, vel cessantem.
- 27 Si officium cauetur in personam unius, alter verè est reservatarius fructuum, quis istorum contrahere possit societatem.
- 28 De casu quo super eodem officio contrahantur plures societates ultra officii valorem.
- 29 Contracta societas super pluribus officiis, an per vacationem unius dissolvatur societas in totum.
- 30 Si restituantur pars pecuniae an societas dissolvatur in totum, vel duvet pro rata non soluta.
- 31 An in isto contractu requiratur pecunia numerata, vel fieri possit ex credito pro alia causa, sive cum fructibus alterius societatis.
- 32 De renovatione facta cum creditore absente, an exigat ratificationem expressam, vel sufficit tacita.
- 33 Fidei iussor, an possit renovare societatem in damnum principalis isofficio.

- 34 An creditor in bona fide exigens fructus post extinctam, seu alias cessantem societatem teneatur eos restituere.
- 35 Societas inita cum defuncto, & per istius mortem dissoluta an renovetur cum uno ex haeredibus.
- 36 An currant fructus saltem tanquam damna, & interesse post distictam, vel dissolutam societatem.
- 37 De aliis quaestionibus remissive.

D I S C. XII.

Um quidam insignis, ac primariae religionis professor, doctissimus Theologus & eximius concionator, ob difficultates, quae per plures antiquos, ac modernos Morales excitantur adversus contractum societatis officiorum, adeo in Romana Curia frequentem, & usitatum, aliquod concepisset scandalum, quod ille ita passim in foro admittitur, & canonizaretur, ac propterea aliquam magis distictam huiusmodi contractus noticiam, ac relationem in lege charae amicitiae à me petisset.

Illud in primis, atque iam ad dictam informationem devenire, praemitendum censui, quod habetur etiam quandoque innotuit sub tit. de usuris, & sub altero de cambis, magnum in hac usuraria materia opinionum distictamentum esse inter Theologos, & Canonistas, Non quidem, ut male aliqui putant, ex opinione diversitate, sed pro modo iudicij verius, ex omnimoda diversitate fore, in quo ipsi respective dictam materiam tractant; Theologi scilicet eam principaliter tractantes in foro interno, cuius iudex est Deus cordium scrutator, sine processu, ac extrinsecis probationibus iudicans cum sola sibi cognita naturali veritate, seu ex pura, & sincera, vel depravata, & impura conscientia, & intentione contractantis, procedunt cum quibusdam metaphysicis, ac idealibus operationibus intellectus, atque cum quibusdam instantaneis distinctionibus animi, seu intentionis apud Deum locum practice bilibus; Canonistae verò eandem materiam tractantes in foro externo, cuius iudex est homo, habens iudicandi arbitrium reseratum intra cancellos legis praecipientes, illum iudicant debere secundum acta, & probata, dum Ecclesia non iudicat de internis illis in practice bilibus est illa species probationis, quae in foro interno habetur apud Deum corda videntem, nostrae intellectus, & voluntatis operationes bene cognoscendam ac distinguendam.

Atque ista est vera, satique probabilis ratio, ob quam in foro iudicij receptam habemus propositionem pluries sub tit. de usur. ac sub altero de cambis deductam, ut in materia usuraria Canonistarum potius quam Theologorum auctoritatem referendum sit, ut potè ambulantium cum principijs omnino diversis.

Si enim mutator, in prima operatione intellectus, verè, ac sincero animo intendat facere mutuum gratuitum, iuxta praecipitum Evangelicum, mox autem coetemporaneè, sed per diversam ipsiusdem intellectus operationem alios faciat contractus, nempe societatis, & duplicis asecurationis, ex quibus resultat ille contractus trinus apud Theologos adeo receptus, tunc concurrentibus suis requisitis iustitiae, & aequalitatis, id subsistit in foro interno, & apud Deum, sed vix datur casus, ut subsistat in foro externo ob nimium distictum, ac poenè impossibilibus justificationem illius sinceri animi, ac bonae fidei, quae apud Deum ita sunt in probatis.

Ita pariter, si creditor ex causa census, vel cambii, seu etiam ex causa mutui credat contractum validum, sibi que licitum fuisse exigere fructus, vel alias accessiones ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, quod verè & de facto sit passus, vel pari creditur, atque cum hac bona fide factis accessiones perceperit, & consumperit, illum in conscientia tutum reddunt Theologi; Et tamen in foro externo, iuxta praesertim opiniones Rotae & Curiae Romanae, si non concurrant requisita contractus census, vel cambii, sive non probetur in specie alias quam per partium assertionem interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, iudex condemnabit ad restitutionem, vel ad imputationem in forem, non curata simplicitate sexus, atatis, vel rusticitatis, aut probitate vitae; alique casus bonam fidem, ac iustam credulitatem inducentibus, cum in hac materia ignorantia iuris non admittatur, nisi quando illa fit adeo dubia quod assimilatur iustae ignorantiae facti, ob fraudes, quae alias sub his praetextibus usurariis fieri possent, dum, ut dictum est, Ecclesia non iudicat de internis.

Converso autem, si creditor certò sciat debitorem non

posse cambiare per nundinas, ipseque verè non habet animi gitandi equivalentiam sub cambis sub periculo, & incerta alea, sed voluerit facere illum contractum, ut sub illius species, vel colore accessiones ex pecunia recipiat; Sive certò sciat fundum censum non esse proprium debitoris, vel non esse capace; Aut officium, super quo contrahitur societas non esse capax; Sive non habeat in animo erogandi mutatam pecuniam in ea investimenta, vel negotia, qua ad satisfaciendum requisitis Castr. in l. 3. ff. de eo quod certa loco, cum protestationibus, ac proventuum attestationibus figurantur pro justificatione interesse lucri cessantis, ita ut totum sit passum, tunc utique Theologi in foro interno illud condemnant, & tamen in externo Canonistae ac forenses, nisi talis scientia, vel respective animi iustificatio per extrinsecas probationes, quae potius urgeant in contrarium, illum excusant, atque fructus, vel accessiones deberi decernunt; Omnes tamen in sua respective sphaera bene, & fundatè, ob diversitatem probationum cum quibus in uno, vel alio foro proceditur. Ideoque mea est dicendi consuetudo quod male Canonistae forenses se ingerunt in interna, & è converso male Theologi apponunt minus in externa, & forensibus, cum sint menses omnino disticti, Non quidem circa theoricam, ac principia quae concordant, imò sunt eadem, sed circa modum probationis, atque ex hac mixtura tota aequivoce, & confusiones resultant.

Neque solum in hac usuraria materia id procedit, sed etiam in aliis, ut exempli gratia, praecipiente Christo Domino in Evangelio diligi inimicos, ac haberi tanquam amicos, Theologi praecedentes cum dictis metaphysicis ac idealibus distinctionibus operationum intellectus, dicunt posse offerri remitti injuriam, illudque ex corde diligi iuxta praecipitum Evangelicum tanquam amicum & proximum, Et tamen posse se eidem denegari pacem, seu remissionem iudicalem de jure necessariam, ut offensor de crimine indolentiam obtinere valeat, seu poenae minorationem; Quinimò ipsum offerentem prosequi posse in iudicio investigationem, seu causam vindictae, & accusationis pro condigna punitione ex zelo iustitiae, ac Republicae bono, ut delicta non remaneant impunita; Et tamen (ultra quod etiam in foro interno ista theoretica, seu idea vix ad praxim reducibilis videtur, quatenus ad externum pertinet, non reperitur sententia, vel infensatus qui credit amicum, & dilectorem eum qui curat aliquem furcis suspendi, vel capite truncari, seu ad trimeses tranfmitti, cum vita, & honoris, & bonorum iactura: Apud forenses autem receptum est, inimicum reputari accusatorem criminis capitalis; seu quod alias gravem penam corporis afflicivam, vel bonorum notabile iacturam importet, cum similibus, in quibus in uno, vel altero foro adeo diversum est iudicium ob tam diversam probandi speciem, ideoque rationabiliter diversae sunt propositiones.

Haeccitae evagationis notam praenotanda censui, ut potè necessaria, etiam ad ipsum praesentem effectum huius contractus societatis officiorum, quoniam plerique dantur casus, in quibus dans pecuniam ad hanc societatem ob depravatam animi internam reportandi excessivum lucrum fructuum sine periculo amittendi fortem, malitiose curat apponere aliqua pacta, vel cautelas, quibus mediantibus lucrum fortis in pecuniarum acceptore impedire curat, ideoque per Theologos merito condemnatur in foro interno, quod etiam conceditur faciendum est per Canonistas, ac etiam legistas Catholicos, sed nisi hic depravatus animus extrinsecus probetur, vel huius contractus debita requisita illud iustificata concurrant, nil operatur in foro externo, ac apud iustas forenses, iuxta plures quaestiones in huius discursu progressu enunciatas.

Quatenus igitur ad rem pertinet; Cum Romana Curia, occasione utriusque sacri, & prophani Pontificij Principatus, nimis abundet officiis venalibus per obitum Officialis vacabilibus, ac subrogatis loco illarum militarium, quae adeo frequentes erant in antiqua Republica Romana, iuxta magis distictam, & accuratam huiusmodi officiorum enarrationem, quae habetur in secundo meorum laborum libro de Regalibus, disc. 2. Aliqua verò ex eis exigant personalem industriam in earum exercitio, unde propterea emolumentum ex illis resultat longe ultra illud quod ex aliis officiis percipiunt, partim pecunia erogata in officii acquisitionem, partim vero officialis industria ac diligentia referendum veniat, ita ut ex majori, vel minori industria, & aptitudine possessoris emolumenta sint respective majora, & minoria, ut sunt praesertim officia Curatorum Papae, ac Notariorum Tribunalium Camerae, & Auditoris Camerae, multi verò adfuit viri periti, & industria ad huiusmodi

modi officia exercenda nimium habiles, pecunia tamen ad eorum acquisitionem necessaria carentes; Hinc proinde introducta fuit hac species societatis, per quam datur pecunia, proportionaliter, & pro rata participet de officii emolumentis, atque cum eadem proportione subiacet periculo, tam in sorte, quam in emolumentis, ad instar illius societatis iniri solita super aliqua negotiatione, in qua unus ponat pecuniam, alter vero operam, seu industriam, praestent vero illius societatis quae fieri solet super navibus piscatoriis, seu mercantilibus, ac etiam belligeris, quae vulgo nuncupari solent cambium maritimum, seu nauticum seu nus, sed erronee.

Sed quoniam emolumentorum quantitas in istis officiis personalem industriam ut supra exigentibus est incerta, atque frequenter satis varia, Unde per officialem qui industriam adhibet, ac exercitum habet, plures fraudes in alterius officii praedictum committi possent, ideoque ex hac suspitione plures orti solebant lites, & controversiae, Hinc proinde inolevit usus taxandi hac emolumenta ad certam summam verisimilem tanquam per concordiam super futura incerta alea, per quam uterque potest aequaliter se habere ad damnum & lucrum, atque ex antiquo usu taxa praedicta esse consuevit infra, non autem ultra summam duodecim pro centenario.

Antiquiori tempore contoveriti consuevit istius contractus usus, ac validitas, unde propterea emanavit Apostolica Constitutio Leonis X. prohibens huiusmodi contractum absque benedictione Apostolica praestando per supplicationem manu Papae signatam, cum aliis provisionibus circa indigentiam mulierum, & alia ad rem non facientia; Deindeque alia supervenit Apostolica Constitutio Pauli IV. qua idem disponit quadam forma praescripta, ut utraque sit illicita declarando illas societates, quae alias quam super officio vacabili, & absque periculo amittendi sortem fiant; Demum vero prodiit Constitutio Pii IV. immediati Successoris, dictarum Constitutionum praestertim ultimae moderatiora, per quam approbantur societates super officii tantum, quorum tamen valorem excedere non possunt, dummodo cum pactis licitis & honestis, prout ante dictam Paulianam Constitutionem fieri solebant, absque aliquo benedictione Apostolica, atque hac ultima Constitutio est huiusmodi contractus norma, & magistra, cum alia huc usque desuper non prodierit particularis super istius contractus genere, vel substantia, Aliquibus tamen provisionibus contentis in Constitutione Pauli V. edita super reformatione Tribunalium Urbis, circa mutationem personae super cuius vita periculo societates durate debet, ac super didicta, & renovatione societatis respective.

Et quamvis aliqui Iurista, vel mores plures adversus istam contractum excitaverint difficultates; Vel quia contraheret votum captanda mortis; Vel quia participaret de illa simonia, quam aliqui, vere ignari, sine imaginabili fundamento somniant verari in concessione huiusmodi officiorum propter pecuniam, Vel quia contineret mutuum usurarium super vii hominis, aut speciem prohibita sponsonis; At tamen ubi agitur de societate sinecra, & directa, inita scilicet inter dantem pecuniam, & officialem illum accipientem pro officio obtinendo, eiusque pretio in toto, vel in parte, runc huiusmodi difficultates inter somnia & fabulas omnino collocari merentur; Tum quia revera continet illam speciem omnino licitam ac praedictae societatis, quae ut supra fit in quibuscumque negotiationibus, in quibus unus pecuniam, alter vero operam, & industriam personalem ponat; Tum etiam quia nimia temeritas est dicere illicitum, ac usurarium illum contractum per tota saecula nedum publice & palam in Curia Romana praesente Pontifice per eius iudicia, & Tribunalia canonizarum, ac executioni demandatum; sed etiam explicitè approbatam per omnes didictas Apostolicas Constitutiones Leonis X. & Pii IV. ac ipsius in his materiis rigorosi Pauli IV. dum in duabus primis praescribitur certa forma ad evitandas fraudes in eo committi solitas, in genere autem canonizatur; Licet enim in materia usuraria, & quando certum est adesse talem infirmitatem, illum utpote à jure Divino manantem, Pontificia potestas tollere, vel sanare non possit. Absolutum tamen est ac receptissimum apud Catholicos, quod cessante tali infirmitate, ac ubi debet auctoritas Summi Pontificis tanquam unicus, ac veri iuris divini interpretis, & sic in ratione interpretativa, seu declarativa, non autem abrogativa, vel dispensativa.

Alia non improbabili dubitandi ratio magis cadere videretur in illa officiorum societate, quam ego appellare consuevi obliquam, ubi scilicet officialis cum sua pecunia iam acquisivit officium, cuius est perfectus dominus, nullaque; ad hunc, imò alium effectum pecunia indiget, sed vere ac de facto contractus fiat inter duos privatos, directè, ac immediatè invicem pacificentes, quia nempe Titius non officialis indiget pecunia pro aliis eius officiis, illam accipiat ad societatem officii à Sempronio pariter privato, adhibendo officium, ac respectivè officialem simulare, ac ad pallium, seu cohoneffationem contractus, qui celebratur quidem directè inter dantem pecuniam & officialem super eius officio, sed ille privatus, qui pecunia indiget, eam directè recipit, atque bonam fidem recognoscendo se obligat tam erga pecuniam datorem pro solutione sortis, & fructuum, quam erga officialem pro eius revelatione, adeo ut datori pecuniae horum omnium conscio nulla detur contra officialem, ita accomodantem officium, ac nudum nomen gerendo personam, ut vulgo dicitur de *testa di ferro*, seu *Vitruvius*, unde videtur quod fit in effectu mutuum sub usus & alterius accessione ex sola ratione periculi vitae, atque istum casum, seu speciem contractus vere, & proprie, licet ad hanc distinctionem non ita explicitè defendentes percurrere videntur Navarrus, Azorius, Filiucius, Bonaccina, de Lugo, Gibalinus, & ceteri Morales, cum quibus pertransire solent aliqui Iurista in collectorem magis quam Doctorem catalogo apponendi, de isto contractu aliquam habentes dubitationem.

Quidquid autem fit in foro interno, de quo, ut praemisimus est, non sunt viri forensis praesenti agendi, cum in eo totum pendat arbitrio, ac intentione, quae soli Deo innoscunt; Quatenus pertinet ad forum externum, ac ea de quibus iudicat Ecclesia, quae concurrentibus requisitis à lege praescriptis, non data contraria extrinseca probatione, supponit intentionem sinecram; Sicuti è contrario cessantibus dictis debitis requisitis, eam supponit malam, ac depravatam, quamvis infecta veritate soli Deo, & ipsi creditore nota, contrarium in utroque respectivè casu potius verificaretur; Certum est contractum subsistere, atque validum, etiam pro foro interno ad Ecclesiam reputari, non solum eam superius dicta ratione, quam Iurista frequentius tanquam unicam deducere solent, explicitè, vel implicitè approbationis Pontificiae resultantis, vel à dictis Apostolicis Constitutionibus, vel à publico, & satis frequenti usu publicè & palam in Curia ipso Papa vidente, sciente, & patiente, quinimò saepe occasione disputationum, quae coram ipsomet in Tribunali Signaturae gratia habentur, approbantur; Verum etiam quia simulatio est in iure damnata, ubi est circa actum, eiusque substantiam, quia nempe simulatur fieri unum contractum, in effectu autem, ac in veritate alter fiat, secus autem quoad personas, quoties personarum diversitas non corrumpat substantiam contractus, neque usurarium fraudem, seu tertii praedictum continet, ut frequens praxis docet in cambiis, quae girant sub nomine alicuius mercatoris, cum in effectu sciente debitor pertineat ad privatum, non mercatorem, cambiare tamen non prohibetur; Et magis proximè in censibus quorum subiectum est fundus capax ac fructifer censibus designatis pro certificatione periculi, cui creditor censurarius ex fundi calumnia subiacere debet, quoniam nil prohibet aliquam fundi possessionem in gratiam alterius accipere volentis pecuniam ad censum istum constituere, sciente creditore super eius fundo, atque contractum conficere, & tamen illum tertium recognoscere bonam fidem, totumque contractum commodum, ac incommodum in se suscipere, ita tamen substantiando contractum cum possessore fundi, & super isto tanquam subiecto necessario; Sic à parili impedit videtur istum contractum societatis substantiam cum officiali, & super officio tanquam eius subiecto necessario ad formam Apostolicarum Constitutionum, & tamen commodum & incommodum esse tertii ita volentis hanc aliam enere sub spe lucri sortis principalis breviter reportandi, eodem modo quo in censibus vitalitatis, aliquam tamen diversitatem habentibus ob omnino prohibitam didictam, ac desperatam recuperationem sortis principalis ita totaliter demortuae; unde magis abest mutuum interpretativum, quoad ad usum supponere oportet.

Igitur tota vis est in istius contractus essentialibus requisitis, quae duo esse videntur, officium scilicet capax, & periculum amissionis sortis per mortem illius super cuius vita periculo contractus iniitus est, & sine quo periculo danti non potest iste contractus validus fructuum, seu emolumentorum productivus, ut communiter concordant Iurista de isto contractu agentes, praesertim, Scaccia de cambiis, Mantica de Tacitis, Leonellus ad bullam Pii IV. Felicius de societate, Boecacius, Caltraeanus, & Zaechia in particularibus tractatibus de isto contractu iniitus, ac etiam frequenter Rota Romana, quae sine his duobus requisitis nunquam hunc contractum probavit; Magisque super dicto requisito periculi immoratur superius recentissimi Morales, ac alii, quorum tamen aliqui in hoc aequivoceant, opinantes ipsum periculum vitae tanquam speciem sponsonis esse subiectum contractus ita continentis mutuum sub gravibus accessionibus ratione periculi, sed in hoc aequivoceant, quoniam periculum est quidem requisitum necessarium societatis, sed non est subiectum contractus.

Super qualitate vero personae sub cuius vita periculo contractus currit, nihil determinatum habemus; Unde quandoque designatur persona ipsius sortis dantis pecuniam, quem vulgo creditorem dicere solemus, Quandoque ipsius officialis pecuniam recipientis; Et quandoque tertii omnino extranei ab eadem distinctione sexus, an sit masculus, vel foemina, ac abique distinctione status, an sit secularis, vel Ecclesiasticus etiam Regularis; Quinimò circa personam frequentius socio danti pecuniam ex conventione reservari solet facultas illam variandi, seu etiam quod ab iniitio nulla designetur, sed praescribatur aliquis terminus ad illam designandam; Verum ob fraudes quae desuper committi solent, provisum est utroque casu; Siquidem per dictam Constitutionem Pauli V. super reformatione Tribunalium praescripta est forma talis mutationis, ut scilicet illa adnotari debeat, non solum in manuali Notarii, sed etiam in margine instrumenti ipsius societatis, ac etiam notificari alteri socio, quod etiam in nova nominatione statutum est, atque interim quod fiat nominatio nova, receptum est societatem currere super periculo vitae ipsius sortis dantis pecuniam; Eademque diligentia ad evitandas fraudes utriusque registrationis ut supra, statuta est in didicta societatis, ita ut alias actus remaneat infectus.

Est bene verum, quod super hoc periculo atque ad illud evitandum multae committuntur fraudes per callidos pecuniae dantes, ita cutantes excessivum emolumentum sine periculo amittendi sortem percipere. Atque in hoc concernit cum Theologis, & Moralibus, quod Rota, à cuius resolutionibus alia Tribunalia normam in hoc percipere videntur, forsitan benigne se gerit, procedendo cum iuris regule, ac proportionibus generalibus super effectibus ex non implemento resultantibus, ac non adimplementis praedictis; Unde propterea pro meo iudicio satis oportuna, imò necessaria videtur lex huiusmodi calliditatum, & cavillationum era dictiva, prohibendo scilicet simpliciter, ac indefinitè pacta revaloriosis, vel supplementis fideiussorum, aut alterius implementi, ex cuius praetextu percipi valeat lucri impedimentum, quamvis periculi casus contingat; Istique ita capiosae contrahentes quoad forum internum sunt absque dubio usurarii, ac inexcusabiles à peccato, & à restitutione fructuum, dum revera in animo non habentur vere inire societatem cum periculo illi naturalis; Sed in foro externo, ut didictum est, non data probatione extrinseca talis fraudis id non attenditur, quoniam sortis exercens non iudicatur nisi ex actis, & probatis.

Conveniri siquidem solet, quod officialis qui pecuniam recipit infra certum tempus prestare debeat fideiussorem, aut illum iam praestitum renovare, siue alium ad iungere; Aut alium in locum praestitum mortis, vel ab Urbe discedentis subrogare. Aut dare cedulum beneariam, aliaque adimplete; Ista vero ut plurimum negligi solent, cum huiusmodi contractus frequentius omnino per imptudentes, vel parum providos fieri soleant, atque dante pecunia studiose non sollicitè de implemento, neque illius promissionem urgentur, sed parum obdormitant, exinde sequitur quod contingente casu periculi per mortem eius super eajus persona statutum est, non fiat locus lucro ex ea generali, & vaga ratione, quod illud reportari non potest nec debet ex contractu non adimpleto.

mentorum productivus, ut communiter concordant Iurista de isto contractu agentes, praesertim, Scaccia de cambiis, Mantica de Tacitis, Leonellus ad bullam Pii IV. Felicius de societate, Boecacius, Caltraeanus, & Zaechia in particularibus tractatibus de isto contractu iniitus, ac etiam frequenter Rota Romana, quae sine his duobus requisitis nunquam hunc contractum probavit; Magisque super dicto requisito periculi immoratur superius recentissimi Morales, ac alii, quorum tamen aliqui in hoc aequivoceant, opinantes ipsum periculum vitae tanquam speciem sponsonis esse subiectum contractus ita continentis mutuum sub gravibus accessionibus ratione periculi, sed in hoc aequivoceant, quoniam periculum est quidem requisitum necessarium societatis, sed non est subiectum contractus.

Super qualitate vero personae sub cuius vita periculo contractus currit, nihil determinatum habemus; Unde quandoque designatur persona ipsius sortis dantis pecuniam, quem vulgo creditorem dicere solemus, Quandoque ipsius officialis pecuniam recipientis; Et quandoque tertii omnino extranei ab eadem distinctione sexus, an sit masculus, vel foemina, ac abique distinctione status, an sit secularis, vel Ecclesiasticus etiam Regularis; Quinimò circa personam frequentius socio danti pecuniam ex conventione reservari solet facultas illam variandi, seu etiam quod ab iniitio nulla designetur, sed praescribatur aliquis terminus ad illam designandam; Verum ob fraudes quae desuper committi solent, provisum est utroque casu; Siquidem per dictam Constitutionem Pauli V. super reformatione Tribunalium praescripta est forma talis mutationis, ut scilicet illa adnotari debeat, non solum in manuali Notarii, sed etiam in margine instrumenti ipsius societatis, ac etiam notificari alteri socio, quod etiam in nova nominatione statutum est, atque interim quod fiat nominatio nova, receptum est societatem currere super periculo vitae ipsius sortis dantis pecuniam; Eademque diligentia ad evitandas fraudes utriusque registrationis ut supra, statuta est in didicta societatis, ita ut alias actus remaneat infectus.

Est bene verum, quod super hoc periculo atque ad illud evitandum multae committuntur fraudes per callidos pecuniae dantes, ita cutantes excessivum emolumentum sine periculo amittendi sortem percipere. Atque in hoc concernit cum Theologis, & Moralibus, quod Rota, à cuius resolutionibus alia Tribunalia normam in hoc percipere videntur, forsitan benigne se gerit, procedendo cum iuris regule, ac proportionibus generalibus super effectibus ex non implemento resultantibus, ac non adimplementis praedictis; Unde propterea pro meo iudicio satis oportuna, imò necessaria videtur lex huiusmodi calliditatum, & cavillationum era dictiva, prohibendo scilicet simpliciter, ac indefinitè pacta revaloriosis, vel supplementis fideiussorum, aut alterius implementi, ex cuius praetextu percipi valeat lucri impedimentum, quamvis periculi casus contingat; Istique ita capiosae contrahentes quoad forum internum sunt absque dubio usurarii, ac inexcusabiles à peccato, & à restitutione fructuum, dum revera in animo non habentur vere inire societatem cum periculo illi naturalis; Sed in foro externo, ut didictum est, non data probatione extrinseca talis fraudis id non attenditur, quoniam sortis exercens non iudicatur nisi ex actis, & probatis.

Conveniri siquidem solet, quod officialis qui pecuniam recipit infra certum tempus prestare debeat fideiussorem, aut illum iam praestitum renovare, siue alium ad iungere; Aut alium in locum praestitum mortis, vel ab Urbe discedentis subrogare. Aut dare cedulum beneariam, aliaque adimplete; Ista vero ut plurimum negligi solent, cum huiusmodi contractus frequentius omnino per imptudentes, vel parum providos fieri soleant, atque dante pecunia studiose non sollicitè de implemento, neque illius promissionem urgentur, sed parum obdormitant, exinde sequitur quod contingente casu periculi per mortem eius super eajus persona statutum est, non fiat locus lucro ex ea generali, & vaga ratione, quod illud reportari non potest nec debet ex contractu non adimpleto.

Agnoscent Rota istud inconveniens, curavit quo magis fieri posset, illi occurrere, declarando quod si creditor post debitoris mortem, seu obligationem adimplendi recipit ab eo fructus, tunc si casus periculi contingat in eo semelstris, vel alio tempore pro quo fructus recepti sunt, locus fiat lucro, non obstante tali obsequio non implementi, quod ita praesertim tempore remissum generetur, reprobanda captiva cautela, quam callidi creditores adhibere solebant reci-

piendi dictos fructus cum clausula praeservativa sine praescripto, cum esset protestatio contraria facta; b Verum id parum, vel nihil prodest, quoniam si dem callidi creditores sub ovina pelle licitorum partes agendo, cum benevola dilatione, ac indulgentia periculi suffocatos, vel in expertos debitorum decipiunt, ac obdormitant, non recipiendo fructus semelstris, vel alterius termini conventi, nisi post cum iam elapsum, ut ita semper à periculo tuta, ac exempti vivant, ideoque ista perniciosa, & pessima cautela indefinitè reprobari debet; Unde propterea ab aliquo modesto tempore in Tribunali A. C. aliquis iudex, iustè, ac rationabiliter introduxit, ut ex tempore non implementi non tarent fructus, dum non aderat periculum, & quidem satis rationabiliter.

Prout eadem Rota, eandem cautelam restringendo, declaravit illam suffragari, quatenus implementum promissum esset in ipso principali contractu societatis inito cum officiali, secus autem si in alio instrumento recognitionis bonae fidei factae per tertium pecuniae recipientem, & licet quandoque eadem Rota obiter contrarium dixerit, ad fed parum tutè, cum prima declaratio omnino probabilior videratur, ac recipienda sit, ex ea clara ratione quod substantia contractus est in primo instrumento societatis iniita cum officiali, cujus vigore lucrum fit, secundum autem est solum ad probationem quod societatis commodum & incommodum est ipsius recognitoris.

Reformatione quoque dignus videtur iste contractus circa dictam taxam fructuum, seu emolumentorum officii usque ad 12. pro centenario; Antiquo siquidem tempore illa congrua erat, quoniam iuxta retroacti saeculi conditionem, tam officiorum vacabilium, quam ipsorummodi bonorum stabilitum, censuum perpetuorum & locorum Montium non vacabilium fructus, & emolumenta erant longe majora, & consequenter majora erant iuxta debitam proportionem emolumentorum vacabilium. Unde propterea cum fructus tam non vacabilium, quam etiam officiorum vacabilium, quorum una species ab altera proportionaliter normam recipit, hodie dimidiati sint, quinimo dimidio minores redditi, hinc proinde profus incongruum est tolerare hanc taxam antiquam eodem modo quo cum aliqua admiratione censuum continuari in profus incongrua taxa antiqua statutaria fructuum dotialium ad rationem septem cum dimidio pro centenario; Licet enim rari sine casus, in quibus in hac taxa duodecim, societates stant ob assuetum pecuniam, ac penuriam investimentorum, & ex qua causa fructuum adeo nobilibus diminutio prodit. Attamen id provenit ex industria providi officialis, vel debitoris, sed non tollit octationem sinecra extorquendi ab in experto, vel suffocato debitore hanc excessivam summam, cuius proinde reformationi locus omnino esse debet.

Plures autem quaestiones super istius contractus validitate, ac fructuum cursu, vel super lucro sortis contingere solent, quas nimium longum, ac radosum esset recensere, cum suis distinctionibus, ac declarationibus, eaque curiosius videre poterit apud Leonellum, Caltraeanum, Zaechiam, & Contorum in particularibus tractatibus de hac societate editis, ac etiam satis frequenter in Rota Romana decisionibus; Aliquis tamen quas memoria suggerit nobiliores, ut utuo desiderio, & curiosiori satisfactione, summam infirmabo.

Primo, enim peregrinam quaestionem disputandam mihi occasio praebet. An fieri locus lucro sortis ad favorem debitoris per mortem eius, sub cuius vita periculo contractus iniitus est, si ille abiens à loco conventionis tunc graviter infirmus esset, ac in periculo breviter sequente mortis constitutus, & quamvis decedat, vel auctoritas specialis non haberetur, ex principiis tamen generalibus, vel similibus pro non lucro pro veritate consultas respondendum censui.

Secundo, cum in istius contractus formula excipitur mors violenta. Hinc praesertim tractatistae, praesertim Caltraeanus & Zaechia plures disputant quaestiones de muliere mortente in partu, de occidente se ipsam, de morte secunda in bello, vel in duello, cum similibus; Occasione autem eiusdem quaestiones habita super evitione cessae commoditatis pensionis vacatae per mortem ex causa delicti pensionarii cedentis disputavi; An mortens per manus iustitiae, seu carnificis mortem dicatur morte naturali, vel violenta, & competat decium per Rotam censendum esse mortuum naturaliter, ita ut fiet locus lucro, quamvis verè & de facto occidatur à carnifice, quoniam ita dicitur voluntarie morti, ac occidi à se ipso per quamdam speciem quasi

quasi contractus, quem delinquens in actu delinquendi facere dicitur cum iustitia, seu lege, ita eius poenis se subiiciendo: Ac etiam quia mortis violenta exceptorio introducitur ad tollendum omnem vortum captandæ mortis, atque ut ita tollatur occasio, non debitor ex cupiditate lucri infidetur vitæ creditoris, vel socii, quæ ratio in hac specie mortis cæsat.

26 Tertiò, frequenter disputavi, seu ab aliis disputatum vidi. An facta per creditorem cessione societatis alteri, illa vacat, seu dissolvatur per mortem cedentis, vel cessionarii, & verius est, atque ita decisum attendi debere personam cedentis, cum quo contractus est substantiatus, nisi accedat formalis novatio cum ipso officiali per quandam implicitam renovationem societatis, ac mutationem periculi vitæ. Ad instar eorum quæ habemus in iure in materia usufructus, qui per usufructuarium altercedatur de consensu proprietarii, ita, & taliter quod mutata censetur persona. g

27 Quarto, An societas contrahi possit per officialem, seu titularum super officio, cuius alter legitimo & valido decreto sit reservatarius, vel potius ad istam id pertineat, & iuxta hanc secundam partem alius substitui, ac est probabilis, quia si hæc societas contrahitur super emolumentis, idcirco id pertinet ad eum, qui ex legitimo decreto est illorum dominus. h

28 Quintò, Cum certum sit iuxta literalem dispositionem dictarum Apostolicarum Constitutionum, non substitui societas ultra officii valorem, si casus præbeat plures societates super eo contrahi, quatum singule talem valorem non excedunt, longe tamen illum excedunt simul junctæ, dubitari constitit, an omnes subsistantur, vel quæ. Et in hoc germana distinctio est, quod aut omnes societates contractæ sunt per eandem personam dantem pecuniam pluribus, ac diversis bonam fidem recognoscensibus, & tunc omnes illæ quæ excedunt valorem, remanent invalidæ, cum ipse creditor sciat officii incapacitatem, dum societates substantiantur, atque iniuri dicitur cum officiali, argue ita determinavit Rota, licet scribentes pro creditore non acquiescerent ex motivo usus contrarii, qui etiam probatus non est attendendus ut potest redolens potius abusus, & corruptelam, dum cessante officii subiecto necessario, ita remanet mutuum usufructum sub nomine societatis palliatum. i

Aut societates super eodem officio initæ sunt per diversas personas cum eodem officiali, itaut singule distinctæ, ac de se considerate non excedant, & tunc intrat eadem distinctio, quam passim habemus in materia censuum impositorum super fundo alieno, vel incapaci, quod scilicet, aut creditor de tempore impositionis id sciivit, aut ignoravit; Si sciivit, tamen remanent invalidæ, & nulli fructus prætendi possunt, si verò ignoravit, argue bona fide sequutus est fidem officialis explicitè, vel implicitè supponente officium capax, & tunc non potest substitui societas tanquam societas ex defectu subiecti, ut de censu dicitur, sed bene actus habetur pro valido in odium ita mala fide contrahentis, atque creditori bonæ fidei debentur fructus tanquam damna, & interesse. Remanent solum aliqua difficultate, ex tempore quo id ad creditoris notitiam devenit, in quo Rota variavit in censibus.

29 Sexto, Si contrahitur societas super pluribus officialis cum pacto, ut illa super omnibus, & singulis contracta censetur, itaut uno vacante remaneat super aliis, quæ sunt totius societatis capacia, scio disputatum in Rota. An id substituitur, vel potius non obstante conventionie societatis dissolvatur per mortem unius officialis quoad omnes, ut est de regulari natura societatis, & quantum mihi supponitur, dubium pluries in Rota propositum ob ambiguitatem non fuit resolutum neque ulteriores progressum habuit, forsitan causa per concordiam finem accepit, memoria tamen non suggerit partes, neque desuper meum iudicium proferre possum, cum nihil desideret occasio talem punctum disputandi.

30 Septimò, Quandoque disputatum fuit, an officiali, vel recognitore bonæ fidei restitente socio creditori partem pecuniæ in societatem acceptæ, ista dissolvatur in totum, vel potius firma remaneat, ac perferretur pro rata non soluta; Et cessantibus administris voluntatis recedendi in totum, decisum fuit per Rotam, societatem substitui pro rata, quæ remanet dependenda, ex ea ratione quod agitur de materia dividua, in qua tantam affert utilitatem totum respectu totius, quantum pars respectu partis, multo verò magis, ubi talis perseverantis voluntatis indicia concurrerent, illud præsertim solutionis fructuum. l

Octavo, Vidi dubitatum, an in huiusmodi societate contrahenda requiratur pecunia numerata, vel illa fieri possit cum meritis, seu aliis bonis ita valutaris, vel cum alterius societatis fructibus decursis, & non solutis, atque de stricto iure probabilior visa est affirmativa, cum circa fructus, isti non dicantur accessiones usufructus, unde intraret superlatio, seu anathocismus, sed fides species fructuum censuum, vel cambiorum, in quibus cessante quoad census obstaculo Bullæ Pii V. id non prohibetur. m

Idemque quoad creditum ex alia causa, dum solum in censibus per dictam Bullam ita cautum est. Satis tamen circumspicere in hoc procedendum est ex eadem ratione, ob quam in censibus ita cautum fuit, & præsertim ob fraudes, ne tales contractus inaneant cum stocchis, & civantibus, vel cum pecunia debita ex causa ludi, aut ex alia illicita, vel turpi causa.

32 Nonò, Disputavi pluries in materia renovationis, an illa post iam didictam societatem fieri possit per unum socium altero absente, cuius expressa ratificatio non accedat, sed illa desumatur tacite ex conjecturis, & adminiculis, atque decisum fuit per Rotam requiri acceptationem expressam, non autem sufficere tacitam, vel præsumptam. n

33 Decimò, Disputavi, an fidejussor ejus qui recognovit bonam fidem pulsatus a creditore ad restituendam acceptam pecuniam, possit inficio principali debitore societatem renovare, seu aliam in ejus damnum contrahere, ut ita se eximat à molestiis, & fuit decisum affirmativè. o

Undecimò, An societas contracta cum defuncto, ex quo plures fuerunt superstitis hæredes, renovari possit cum uno, vel aliquibus, aliis ignatis, & ex facti qualitate scio resolutum affirmativè. p

34 Duodecimò, An expresse per didictam, vel tacite per mortem, seu alium casum dissoluta societate, ac non restituta pecunia, debeantur fructus, vel damna & interesse loco fructuum ad eandem rationem; Et tunc, aut agitur de illa societate, quam supra dixi obliquam, quia nempe officialis fiducialiter accomodet officium, & societatem contrahat ad commodum, vel incommodum tertii recipientis pecuniam, ac recognoscens bonam fidem, & certum videatur nihil deberi nisi concurrentibus mora, & aliis debitis requisitis lucri cessantis, vel damni emergentis: Aut verò de societate propria, & directæ inita cum officiali cum pecunia sibi directè data ad emendum officium, & tunc tam ex quadam declaratione Papæ in plena Signatura Gratiæ, quam ex quadam aequitate, aliique probabilibus rationibus, ego alius dixi, quod idem fructus debeantur tanquam damna & interesse, licet durum sit deberi ad eandem rigorosam rationem, dum cessat periculum. q

35 Ista pronuntio ita currenti calamo suggerit memoria, quæ pro aliqui informatione viri non forensis ad curiositatem requiritis sufficere videntur: Reliqua verò ubi occasio exigeret, exequiti possent à supra insinuatæ Authoribus de materia agentibus, ac etiam ex Rota decisibus, in quibus materia frequenter tractata cernitur. r

36 Illud etiam subiungendo, quod licet creditor post dissolutionem societatem fructus exigere non valeat; Attamen datur etiam casus, in quo illos exactos, & consumptos restituere, vel imputare non tenetur, quomodo scilicet debitor sciens finem esse societatem sponte solvit fructus creditori ignoro bona fide credenti eam durare, & qui in eodem bona fidei statu illos consumpsit, atque ita decimum fuisse in Signatura gratiæ. Et merito quidem ex rationibus in summi ponderatis circa excessivam solutionem cambiorum in sua materia, ac etiam circa solutionem fructuum recompensativorum in materia usuraria. s

- a Rojas decif. 64. Burati. & add. decif. 674. Oriob. decif. 131. & habetur supra, dif. 2. 3. 4.
- b in Romana Societatis officii 13. Martii 1648. coram Bichio, qua reputatur in materia magistratibus.
- c ut apud Dunozeri. decif. 742.
- d Apud Oriobon. dista decif. 131. in fin.
- e Ut sup. hoc tit. dif. 1.
- f Rot. apud Zacc. hoc tract. decif. 54. Estracan. cod. tract. cap. 29. & habetur actum in Melpitien. pensionis sub tit. de pensionibus.
- g Ut sup. hoc tit. dif. 6.
- h ut sup. dif. 8.
- i Rot. in Romana Societatis off. 20. Junii 1664. Nino. & 9. Decembris 1665. Bourlemont. ubi concordantes.
- l Ut apud Merlinum decif. 69. repetit. decif. 454. part. 4. recent. tom. 2.

m Sup.

- m Sup. dif. 10.
- n Ut sup. dif. 9.
- o Ut supra, dif. 5.
- p Ut supra, dif. 4.
- q Ut supra, dif. præced.
- r Testatur Boccacc. de Societ. n. 191. & refert Spad. conf. 248. n. 7. lib. 2.
- s Sub tit. de cambiis, dif. 28. & sub tit. de usur. dif. 17. & 18.

FARFEN. PRÆDII PRO MARCHIONE COSMO PASQUALI CUM NARDUCIIS.

Casus decisus per Rotam pro Pasquali.

An didicta societatis officii fieri debeat tam officiali, quam fidejussori, vel Recognitori bonæ fidei, stante pacto, quod fiat tam uni, quam alteri, & de ejusdem didictæ reproductione, & adnotatione in margine instrumenti.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Didicta an fieri debeat tam officiali quam recognitori bonæ fidei.
- 3 De iure faciendæ est officiali, nec sufficit fieri debitori, seu recognitori bonæ fidei.
- 4 Quid accedendo pacto ut sint tam uni quam alteri.
- 5 Didicta, tam & quàm, quando dicitur stare distributive, non autem collectivè.
- 6 De reproductione didictæ intra terminum 15. dierum.
- 7 De ejusdem didictæ adnotatione in margine instrumenti.

D I S C. XIII.

37 O Brenta per Pasqualem contra Narducios immisione ad prædium pro credito ex causa societatis officii in vim sententiæ Rotalis, prævia dec. 30. Maji 1664. coram Albergato cum subsequente executione, cum succumbentes commissa causa coram Priolo prætenderent quod dicta immisio ob nullitatem & injustitiam esse spoliativa, subscripto dubio super mantentione, atque ad istius effectum assumpta etiam in spectione boni juris de mandato Rotæ juxta frequentem stylum sub diebus 23. Junii 1670. & 27. Junii 1672. ad favorem Pasqualis prodierunt resolutiones, neque scio quod causa aliam habuerit progressionem.

In huiusmodi autem disputationibus duo fuerunt puncti; Unus nempe anterioritatis inter creditum actoris, & illud de quo Rei & possessores excipiebant; Et alter super non existentia crediti actoris ex eo quod societas periculo contracta erat, non obstante didicta ob triplicem defectum; Primo, nempe quod facta esset solum officiali, non autem debitori qui recognoverant bonam fidem, stante pacto quod fieri posset tam uni, quam alteri; Secundo, quod non fuisset reproducita in actis infra terminum quindecim dierum, ut distincta in Reformatione Pauli V. Et tertio, quod non esset adnotata in margine instrumenti, ut in eadem reformatione disponitur.

De primo puncto anterioritatis agitur, dif. 33. de credito edito de tempore quo prima decisio coram Priolo prodierat; Quatenus verò pertinet ad illum lucrum Societatis officii injusta erat oppositio quod utriusque ad formam pacti didicta facta non esset, quoniam cum Societas substantiatur inter creditorem, & officialem tantum, hinc de iure officiali illius didicta intimari debet, adeo ut sufficiat illam intimari fidejussori, vel recognitori bonæ fidei, quamvis inspecta veritate de facto fidejussor, vel recognitor sit principalis debitor & contrahens, officialis autem interventus videatur esse ceteromonalis & pro quadam formalitate ut pluries in præcedentibus insinuat, quoniam ita suadet natura contractus ac subiecta materia, & per consequens ita factum erat id quod de iure fieri debet.

Non negabantur hæc per Scribentes in contrarium, attempta dispositione juris, quatenus in contrarium non utgeret pactum, secus autem isto accedente quod juris dispositionem cessare facit; Verum in hoc etiam cum sensu veri-

tatis replicabam, quod falsaria erat in applicatione, quoniam pactum adjectum erat in gratiam creditoris, ut in eius electione positum esset facere didictam tam uni, quam alteri, & sic dictiones tam & quam stant dicuntur distributive, non autem collectivè, vel cumulativè ut per Zacch. de Societ. n. 209. & seq. & advertitur etiam per Duard. de Societ. lib. 3. c. 4. q. 2. n. 11. quæ in secunda decisio allegatur, idcirco inducta ad favorem, rectori non debent in odium, nil enim interest debitoris, an didicta fiat etiam officiali, ac propterea quando ipse vult ejus indemnitati consulere, ut certificetur de didicta faciendâ per creditorem & non subiaceat negligentia officialis, qui utpote nullum habens interesse, negligere solet, tunc adicitur pactum quod fiat sibi præcisè, non autem isto modo tam uni quam alteri, cum ista species pacti adjecta potius dicatur, ut præmissum est, in gratiam creditoris, ut non teneatur inquirere ubi nam fidejussor, vel recognitor bonæ fidei motetur ad effectum illum citandi præsertim ubi agitur de contractibus qui sunt per negotiatores existentes in Urbe cum districtualibus, aliique exteris juxta illam praxim, quæ in aliquibus magnis Civitatibus & præsertim in Neapolitana ob eandem rationem habetur frequens quod debitor, vel alter contrahens eligat domicilium in domo, vel in Curia notarii ubi sufficiat illum citare, cum similibus.

38 Quo verò ad alterum defectum reproductionis in prima disputatione, cum reproducio facta esset una die post lapsum terminum dierum quindecim, magna fuit altercatio pro consueto Nostrorum judicio stylo, an dies termini computaretur in termino, sed in altera disputatione applexum fuit alterum melius motivum quod Ego etiam in prima disputatione deducebam juxta stylum imitandis principaliter in spiritu potius quam in litera legis & attendendo finem, vel effectum ob quem illa prodit, ut scilicet ita occurrat fraudibus, post reproductionem, per quam illa effecta esse communis, adeo ut non sit in libito ejus qui illam fecit, illa uti, & non uti juxta futuram contingentiam, atque ut vulgo dicitur stare a cavallo al fesso cum claudicatione, juxta ea, quæ à simili in hoc proposito didicta habentur, dif. 20. de locat. & cond. & alibi, idcirco cum post reproductionem, creditor supervixerit, non solum per quindecim dies, sed etiam per duos circiter annos, ita dicebam cessare omnem questionem in radice.

39 Quo verò ad tertium defectum adnotationis in margine instrumenti, ultra motivum facti in decisionibus considerata, quod non decebat de negativa, solida erat altera responsio, quod in hac parte reformatio non continet decretum irritans, & non annullat actum, sed solum id injungit notario, cui non bene in hac parte adimpletum fuit officium superest punitio, non tamen exinde resultat præjudicium Partis, ad instar eorum quæ habentur dif. 26. de iudic. ut negligentia Notarii in non reducendo in protocollam instrumentum, ut tenetur, five non custodiendo maricem, non præjudicat Partibus, ac etiam sub tit. de matrimonio, ut istius validitati non præjudicat negligentia parochi in non adnotando in libro cum similibus.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII PRO DONATO CONTUCCIO CUM N.

Casus disputatus in Tribunali A. C.

40 An & quando mutatio periculi vitæ attendatur, ac impediatur lucrum, & quamvis prioris personæ sequatur infra terminum quindecim dierum.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Reformatio Pauli V. super necessaria superviventia 15. dierum post mutationem periculi vitæ expenditur, & quando procedat.
- 3 Fraus cessare dicitur ubi mutatio facta sit in ipso debitore sciente, & patiente, & n. 5.
- 4 De casu quo mutatio periculi facta sit ubi prima persona esset moribunda.
- 5 De eodem, de quo supra, n. 5.
- 6 Lucrum ex defectu implementi quando impediatur.

7 Co.